

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Regulace bankovního sektoru České republiky
Regulation of Banking Sector in the Czech Republic

Student: Biana Maléřová

Vedoucí bakalářské práce: Doc. JUDr. Ing. Igor Kotlán, Ph.D.

Ostrava 2009

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 7. 5. 2009

.....

Bianka Maléřová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce Doc. JUDr. Ing. Igoru Kotlánovi, Ph.D. za jeho čas a cenné připomínky, které napomohly ke zkvalitnění této práce.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Postavení a funkce centrální banky.....	10
2.1	Funkce centrální banky a měnová politika	12
2.1.1	Podstata a význam měnové politiky	12
2.1.2	Činnost centrální banky v devizové oblasti.....	16
2.1.3	Centrální banka jako reprezentant státu v měnových otázkách	18
2.2	Centrální banka ve výkonu emisní činnosti.....	19
2.3	Vztah mezi vládou a centrální bankou	21
2.4	Vztah mezi centrální bankou a druhým stupněm bankovního sektoru.....	23
2.5	Regulace a dohled nad bankovní soustavou	25
3	Česká národní banka a její význam v ekonomice	30
3.1	Historický vývoj centrálního bankovníctví na našem území.....	30
3.2	Praktická činnost ČNB	32
3.3	Nezávislost ČNB ve vztahu k regulaci a dohledu	35
3.4	Význam České národní banky ve funkci regulátora a dohlázele po vstupu do eurozóny	36
4	Bankovní sektor a úloha České národní banky v procesu regulace.....	38
4.1	Období bankovního boomu	39
4.2	Situace před vstupem do Evropské unie.....	41
4.2.1	Rok 1993	41
4.2.2	Rok 1994	41
4.2.3	Rok 1995	42
4.2.4	Rok 1996	43
4.2.5	Rok 1997	43
4.2.6	Rok 1998	45
4.2.7	Rok 1999	46
4.2.8	Rok 2000	47
4.2.9	Rok 2001	48
4.2.10	Rok 2002	48
4.2.11	Rok 2003	49
4.3	Situace po vstupu České republiky do Evropské unie.....	51
4.3.1	Rok 2004	51

4.3.2	Rok 2005	53
4.3.3	Rok 2006	54
4.3.4	Rok 2007	56
4.3.5	Rok 2008	58
4.3.6	Prognóza roku 2009	59
5	Závěr	61
Seznam literatury.....		63
Seznam zkratk		
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce		
Seznam příloh		

1 Úvod

Bankovníctví v dnešní době patří mezi velice rychle rozvíjející se odvětví v každé tržní ekonomice. Jeho rozvoj by nebyl možný, pokud by občané, podniky a ostatní, kteří využívají služeb bank nebo jsou jejími potencionálními uživateli, neměli v bankovníctví důvěru. Ohrožit důvěru může například krach banky, která se nechovala podle pravidel obezřetnosti, jejichž cílem je omezení bankovních rizik tak, aby nedošlo k destabilizaci bankovního sektoru jako celku. Hrozí zde nebezpečí hromadného vybírání vkladů i u jinak zdravých bank tzv. řetězová reakce, což může významně narušit jak bankovní systém, tak celou ekonomiku. Dalším důležitým aspektem je stabilita a kvalita bankovního sektoru, která nepřináší pouze upevnění důvěryhodnosti, ale bez kvalitního bankovního sektoru nemůže být dosaženo ani významnějších ekonomických pokroků. Proto sektor bankovníctví patří mezi nejvíce regulované odvětví ekonomiky. Smyslem regulace bankovního sektoru však není jen upevňování důvěryhodnosti, bezpečnosti a ochrana klientů bank, ale je také prostředkem pro vytváření zdravého prostoru pro výkon měnové politiky. Nelze totiž provádět regulaci množství peněz v ekonomice bez dostatečné regulace bank, které se významně účastní na tvorbě peněz v ekonomice. Proto jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala regulaci bankovního sektoru doprovázenou dohledem jako jednu z funkcí centrální banky, resp. České národní banky.

Cílem mé práce je zjistit zda současný bankovní sektor České republiky je stabilní prostřednictvím popisu vývoje bankovní regulace a dohledu od roku 1990 do současnosti.

V první kapitole se zaměřím na důvod vzniku centrálních bank, z čehož vyplývají jejich jednotlivé funkce, které můžeme rozdělit na makroekonomické a mikroekonomické. Další části první kapitoly budou věnovány samotným jednotlivým funkcím centrálních bank, přičemž největší část bude věnována funkci regulace a dohledu.

Druhou kapitolu věnuji České národní bance a jejímu právnímu vymezení, historickému vývoji centrálního bankovníctví na našem území, některým skutečnostem z praktické činnosti ČNB a s přihlédnutím na regulaci a dohled se zaměřím na nezávislost ČNB a její význam po vstupu do eurozóny.

Třetí kapitola bude zaměřena na popis vývoje regulace a dohledu v jednotlivých letech existence ČNB. Zařadím zde i roky 1990 - 1992, ve kterých došlo k významným událostem, které ovlivnily budoucí vývoj regulace a dohledu ČNB. Sledované období bude rozděleno do

tří částí – období 1990 - 1992, 1993 - 2003 a 2004 - 2009. Zaměřím se především na změny v pravidlech regulace, v legislativní oblasti, na vývoj ve vztahu k Evropské unii, změny ve struktuře bankovního sektoru - vydané licence, bankroty bank, fúze.

V závěru bude shrnut vývoj regulace a dohledu ČNB a struktury bankovního sektoru za jednotlivá období a jejich dopad na stabilitu či nestabilitu bankovního sektoru ČR s vlastním názorem na možný budoucí vývoj.

2 Postavení a funkce centrální banky

Vznik a rozvoj centrálního bankovníctví je důležitým okamžikem ve vývoji celého bankovníctví. Lze říct, že s jeho vznikem začíná nová etapa bankovního systému. Vzniká dvoustupňový bankovní systém¹. Centrální banky jsou tedy mnohem mladšími institucemi než obchodní a ostatní banky. První vznikaly až v 17. století, většina z nich však svou historii začíná ve 20. století. Centrální banka (CB) na území Československé republiky vznikla v roce 1926².

Základní otázkou je důvod vzniku centrálních bank. K nejstarším důvodům, patří „finanční zájmy vlády, resp. panovníka mít vlastní banku, která kdykoliv doplní chybějící zdroje ve státní pokladně“³ a potřeba mít vlastní instituci, která bude soustředit finanční prostředky týkající se státní pokladny, tzn. vést účty vlády (panovníka). Z tohoto vyplývá funkce CB jako banky státu. Postupně se však začaly formovat ekonomicky racionálnější důvody, proč zakládat centrální banky. Patří zde zejména snaha o centralizaci emise peněz, potřeba vykonávat měnovou politiku s cílem péče o měnovou stabilitu⁴, regulace bankovního systému. Z těchto tří „nových“ důvodů vzniku můžeme vymezit tři základní definiční znaky centrální banky:

- 1) emisní monopol na hotovostní oběživo,
- 2) provádění měnové politiky,
- 3) regulace bankovního systému.

Můžeme však zaregistrovat i jiný důvod vzniku a to poptávku bank po mezibankovním zúčtování. Z tohoto vyplývá další funkce centrální banky jako banky bank.

Uvedené funkce centrální banky můžeme rozdělit na makroekonomické a mikroekonomické⁵.

¹ Dvoustupňový systém se skládá z I. stupně (centrální banky) a II. stupně (obchodních a dalších bank) a v současnosti převládá ve většině ekonomik. Vedle dvoustupňového existuje i jednostupňový systém, ve kterém všechny operace provádí jedna „banka“. Jednostupňový systém je využíván zejména v centrálně plánované ekonomice. V československé ekonomice fungoval jednostupňový systém v období 1950-1989.

² Historie centrální banky na našem území bude rozebrána v další kapitole.

³ REVENDA (1999, str. 23)

⁴ V současnosti je cílem České národní banky péče o cenovou stabilitu.

⁵ Toto rozdělení uvádí Revenda (1999)

[1] Makroekonomické:

- výkon měnové politiky,
- devizová činnost,
- emisní činnost.

[2] Mikroekonomické:

- centrální banka jako reprezentant státu,
- banka státu,
- banka bank,
- regulace a dohled bankovního sektoru.

Hlavním cílem centrální banky v oblasti makroekonomických funkcí je stabilní měnový vývoj, v mikroekonomických to je regulace, důvěryhodnost, informovanost, bezpečnost, spolehlivost a efektivnost bankovního sektoru v dané zemi.

Centrální banky nevznikaly nijak spontánně. Zjednodušeně říci, že existují tři základní způsoby. Prvním způsobem je přidělení práva na emisi bankovek. Druhým přeměna existující soukromé obchodní banky a třetím způsobem je založení centrální banky jako zcela nové instituce. Tímto posledním způsobem vznikla např. Bank of England nebo Bank de France.

Ve většině zemí je centrální bankou jediná instituce. Výjimkou jsou Spojené státy americké, kde byl v roce 1913 založen Federální rezervní systém, který tvoří soustavu dvanácti federálních rezervních bank pro dvanáct různých oblastí. Tyto banky fungují poněkud odlišně než centrální banky, které ve státě působí jako jediné. Existují však i země, které svou vlastní centrální banku nemají, patří zde např. Andorra, Lichtenštejnsko, San Marino nebo Vatikán. Do roku 1998 se mezi tyto země řadilo i Lucembursko, kde funkce centrální banky plnila belgická centrální banka a Lucemburský měnový institut.

Mezi centrálními bankami existují značné rozdíly, které jsou dány stupněm samostatnosti⁶ CB, cílem měnové politiky, podílem na bankovním dohledu, ziskovostí, organizační strukturou, formou vlastnictví atd., avšak všechny mají stejné funkce, kterým se budu věnovat v dalších podkapitolách.

⁶ O nezávislostech CB jako významném definičním znaku budu hovořit v další kapitole.

2.1 Funkce centrální banky a měnová politika

2.1.1 Podstata a význam měnové politiky

Měnovou (monetární) politiku řadíme do makroekonomických funkcí centrální banky, jak již bylo uvedeno. Monetární politika je součástí hospodářské politiky státu a je nejdůležitější činností centrální banky. Jde o proces, ve kterém se monetární autorita (centrální banka) snaží pomocí svých nástrojů dosáhnout cílů. Mezi hlavní cíle v současnosti patří cenová stabilita a s ní související stabilní a nízká inflace. Cíle české monetární politiky jsou zakotveny v Ústavě ČR i v zákoně o České národní bance, na rozdíl od cílů fiskální politiky. V minulosti byla za cíl centrální banky považována měnová stabilita, ta „je důsledkem dynamické peněžní, resp. měnové rovnováhy“⁷. Měnová rovnováha představuje situaci, kdy se skutečné množství peněz v oběhu rovná množství potřebnému⁸. Za rovnovážný a stabilní systém lze považovat takový, jehož vývoj osciluje blízko rovnováhy a neustále se k rovnováze blíží.

Před vznikem papírových bankovek a bezhotovostních peněz neměla monetární politika zásadní význam, zejména proto, že bylo dosahováno měnové rovnováhy bez výraznějších změn cenové hladiny⁹. Monetární politika začíná na svém významu nabývat ve chvíli, kdy se začínají objevovat státopky¹⁰, které měly za následek významné narušování měnové rovnováhy¹¹. Se vznikem bezhotovostních peněz už nelze o potřebě a významu monetární politiky pochybovat¹².

Nástroje CB můžeme rozdělit na *přímé* a *nepřímé*. *Přímé nástroje* jsou selektivní, adresné a administrativní. Ve vyspělých ekonomikách nebývají příliš využívány. *Nepřímé nástroje* monetární politiky jsou naopak neadresné a obecné.

⁷ LANDOROVÁ (2007, str. 26)

⁸ Měnovou rovnováhu označujeme jako $M_S = M_D$.

⁹ Emise a oběh peněz v podobě zlatých a stříbrných mincí v sobě skrýval automatické vyrovnávání M_S a M_D . Pokud došlo z krátkodobého hlediska k situaci $M_S > M_D$, zůstávalo přebytečné množství peněz mimo oběh. V opačném případě docházelo k uvolňování těchto „přebytečných“ prostředků. Z dlouhodobého hlediska mohlo k $M_S > M_D$ dojít pouze v případě výrazného a dlouhodobého přílivu drahých kovů do ekonomiky.

¹⁰ Papírové peníze a mince bez plného obchodního a kovového krytí. Často emitovány za účelem krytí schodku státní pokladny. Jejich emise byla brzy zakázána.

¹¹ Situace $M_S > M_D$.

¹² Bezhotovostní peníze už neemituje CB sama, ale mohou je emitovat i jiné banky.

Přímé nástroje

Výhodou přímých nástrojů je jejich účinnost na konkrétní subjekty. Tyto nástroje se nedají obchodními bankami nijak obejít, umožňují konkrétní přístup k dané obchodní bance (OB). Využívány jsou pouze přechodně. Slouží zejména k zajištění stability bankovního sektoru.

Mezi tyto nástroje patří **pravidla likvidity** (jedná se o stanovení závazné struktury aktiv a pasiv OB), **úrokové limity** (jde o minimální sazby z úvěrů a minimální nebo maximální sazby z vkladů u OB), **úvěrové limity** (absolutní – stanovují maximální objem úvěrů, který mohou OB poskytnout svým klientům, relativní – jaký objem úvěrů mohou OB získat od CB), **povinné vklady** (povinnost, některých subjektů vést své účty výhradně u CB¹³), **doporučení, výzvy a dohody** (doporučení – ústní účinná přání CB, výzva – také nemusí být písemné, jsou důraznější než doporučení, dohody – jsou písemné a závazné formy).

Nepřímé nástroje

Výhodou nepřímých nástrojů je jejich soulad s tržní ekonomikou, protože mají plošný dopad a neznevýhodňují či nezvýhodňují pouze některé subjekty. Mezi nepřímé nástroje patří:

1. Operace na volném trhu

Ve vyspělých ekonomikách (tedy i v ČR) jsou operace na volném trhu nejčastěji používaným nástrojem monetární politiky. Jedná se o nákup a prodej cenných papírů (CP), kterými CB ovlivňuje peněžní zásobu a monetární bázi. Provádí-li CB monetární expanzi, odkupuje CP od OB, což vede k růstu monetární báze a peněžní zásoby. Monetární expanze pozitivně ovlivňuje ekonomický růst a nezaměstnanost a negativně inflaci. U monetární restrikce je tomu opačně. Tento typ operací na volném trhu se nazývá *přímé operace*.

Nejdůležitějším typem operací na volném trhu jsou *repooperace*¹⁴. Chce-li CB provést restrikci, převede určitý objem CP na obchodní banky. Za toto získá peněžní prostředky (stáhne je z ekonomiky). Po určité době musí tyto prostředky zaplatit zpět i s úroky.

¹³ K těmto subjektům patří obvykle orgány veřejné správy. V ČR spravuje CB účty státních fondů, státního rozpočtu apod.

¹⁴ V ČR jsou dvoutýdenní repooperace klíčovým nástrojem monetární politiky.

Při expanzi provádí CB *reverzní repooperace*. Repooperace jsou úročeny tzv. reposazbou. Dvoutýdenní reposazba patří mezi nejdůležitější sazby v ekonomice¹⁵.

2. Povinné minimální rezervy

Nástroj se využívá spíše ke stabilizaci bankovního sektoru, než k ovlivnění peněžní zásoby. CB stanoví procento z vkladů nebankovních subjektů u OB tj. míru povinných minimálních rezerv, které musí OB uložit do CB. Tyto vklady nesmějí být volně používány.

3. Diskontní nástroje

Jsou historicky nejstaršími nástroji monetární politiky. Jedná se o poskytování úvěrů obchodním bankám bankou centrální a o sazby z těchto úvěrů. Poskytnutím úvěru, zvyšuje CB peněžní zásobu, tedy provádí expanzi. Existují 3 základní typy úvěrů. **Diskontní úvěr** je v podstatě běžný úvěr, který může CB poskytnout obchodní bance za předem stanovených podmínek. Úvěr je úročen úrokovou sazbou, která se nazývá *diskontní sazba*. Diskontní sazba je nejnižší úroková sazba v ekonomice¹⁶. **Reeskontní úvěr** je úvěr ve výši hodnoty odkoupených eskontovaných směnek snížené o úrok, který je dán *reeskontní sazbou*. **Lombardní úvěr** je takový úvěr, který poskytuje CB obchodním bankám, které mají mimořádné problémy s likviditou. Děje se tak proti zástavě cenných papírů. Úvěr je úročen *lombardní sazbou*, která je obvykle nejvyšší úrokovou sazbou v ekonomice¹⁷.

4. Kurzové intervence

Kurzové intervence se provádějí zejména s cílem udržení optimálního devizového kurzu. Centrální banka může devizový kurz ovlivnit přímo nebo nepřímo. „**Přímé intervence** znamenají nákup (prodej) zahraniční (domácí) měny na devizových trzích“¹⁸. Chce-li CB znehodnotit domácí měnu, musí intervenovat v její prospěch, tzn. prodat domácí měnu a nakoupit devizy. U **nepřímých intervencí** jde o změnu úrokových sazeb v ekonomice. Tato změna povede k přílivu nebo odlivu krátkodobého zahraničního kapitálu a tedy i ke změně devizového kurzu. Při snaze o znehodnocení měny CB sníží úrokové sazby.

¹⁵ V ČR je dvoutýdenní reposazba ve výši 1,75%.

¹⁶ V ČR je diskontní sazba ve výši 0,75%.

¹⁷ Lombardní sazba v ČR je ve výši 2,75%.

¹⁸ KLIKOVÁ, KOTLÁN (2006, str. 184)

Působení jednotlivých nástrojů na cíle monetární politiky ukazuje *transmisní mechanismus*. Pomocí nástrojů jsou ovlivněna operativní (krátkodobá) kritéria, která působí na střednědobá kritéria a ty ovlivňují konečný cíl monetární politiky¹⁹.

Podkapitolu o monetární politice bych zakončila *inflačním cílováním*. „Lze ho definovat jako veřejné oznámení kvantitativního inflačního cíle spolu se závazkem CB ho dosáhnout“²⁰. Při stanovení tohoto cíle si musí CB vypracovat inflační prognózy. Pokud se tyto prognózy odchylují od stanoveného cíle, je třeba využít nástrojů monetární politiky. Obvykle jde o ovlivnění krátkodobých úrokových sazeb vždy s cílem změnit vývoj inflace. Existují dva důvody pro zavedení inflačního cílování: prvním je přechod od fixního kurzu k plovoucímu²¹, kdy dojde ke ztrátě určité „kotvy“ v ekonomice, protože pevný kurz je většinou jedinou pevnou cenou v ekonomice podle, které se mohou ekonomické subjekty řídit. Snahou CB je tedy zavést jakousi novou „kotvu“ v ekonomice. Druhým důvodem je selhání dosud používaných transmisních mechanismů. Výhodou centrální banky při inflačním cílování je že, ovlivňuje inflační očekávání ekonomických subjektů, které má vliv na skutečnou inflaci.

¹⁹ Existují 3 typy transmisních mechanismů (TM). Keynesiánský úrokový TM, při němž se využívá nástrojů monetární politiky ke stabilizaci nízkých úrokových sazeb, které by prostřednictvím dlouhodobých sazeb podpořily agregátní poptávku (cílem je stimulace zaměstnanosti a produktu). Monetaristický peněžní TM má za cíl cenovou stabilitu (určitou úroveň inflace), které chce dosáhnout pomocí krátkodobého kritéria, kterým je monetární báze (rezervy bank a oběživo) a dlouhodobého kritéria, které představuje peněžní zásobu (veškerá nabídka peněz v ekonomice). Úvěrový TM byl používán jako doplněk k monetaristickému peněžnímu TM nebo působil samostatně v tranzitivních ekonomikách v počátcích transformace. CB ovlivní velikost bankovních rezerv, čímž dojde k ovlivnění objemu poskytovaných úvěrů v ekonomice. Velikost úvěrů má poté vliv na nominální produkt. V reálné ekonomice se tyto TM vzájemně propojují.

²⁰ KLIKOVÁ, KOTLÁN (2006, str. 189)

²¹ Česká národní banka přistoupila k inflačnímu cílování v roce 1997, kdy přešla od fixního kurzu k plovoucímu.

2.1.2 Činnost centrální banky v devizové oblasti

V otevřené tržní ekonomice je devizová politika neoddělitelnou součástí měnové politiky. Jde o různá opatření a nástroje, které slouží „k zabezpečení rovnováhy národní ekonomiky dané země v jejich vnějších měnových vztazích“²². Devizovou politiku můžeme nazvat též *vnější měnovou politikou*, protože některé nástroje vnitřní měnové politiky jsou použitelné pro plnění cílů devizové politiky.

Činnost CB v devizové oblasti zahrnuje zejména operace s devizovými rezervami, devizovou regulaci a zahraniční úvěry. Centrální banka obvykle směřuje své činnosti k zajištění rovnováhy platební bilance.

Součástí devizové politiky, jak už bylo řečeno, je řízení *devizových rezerv*. Devizové rezervy vznikají přijímáním úvěrů od zahraničních subjektů, emisí cenných papírů CB na zahraničních trzích, nákupem zahraničních měn od zahraničních bankovních subjektů, domácích bank a poboček zahraničních bank²³. Skládají se z likvidních aktiv v cizí měně, které jsou ve volně směnitelných měnách, ze zásob zlata a potencionálních devizových facilit²⁴. Součástí devizové politiky je také rozhodování o vhodné výši a struktuře devizových rezerv. Devizové rezervy se používají pro mezinárodní platby. Operace s nimi spojené se nazývají *správou devizových rezerv*. Devizové rezervy představují aktiva v bilanci CB. Ve výkazu platební bilance najdeme pohyb peněžních prostředků při zahraničních transakcích a také dopady na devizové rezervy. Je-li oficiální vyrovnávací platební bilance vyrovnaná, znamená to, že za dané období nedošlo ke změně devizových rezerv. Rovnováha běžného účtu platební bilance může být jedním z hlavních cílů měnové politiky CB.

Devizové rezervy zcela zásadně souvisí s devizovými intervencemi, protože bez devizových rezerv nelze provádět devizovou politiku.

V souvislosti s devizovými intervencemi, o kterých jsem se zmínila v předchozí kapitole, je třeba uvést měnové kurzy, které můžeme rozdělit na *nepohyblivé*, *nepružné*, *pohyblivé s omezeným fluktuačním pásmem* (přirozeným nebo umělým limitem) a *pružné s neomezeným fluktuačním pásmem*²⁵. Pružné, volně pohyblivé měnové kurzy dělíme na řízený

²² LANDOROVÁ (2007, str. 50)

²³ V ojedinělých situacích může CB přijímat devizové prostředky od domácích nebankovních subjektů i od obyvatelstva.

²⁴ Jedná se o prostředky, které nemá CB k dispozici, ale může je získat na základě zvláštních dohod s mezinárodními měnovými a úvěrovými organizacemi. Může je získat i od jiných CB.

²⁵ Existují i jiná rozdělení soustav měnových kurzů. Toto rozdělení je podle Landorové (2007).

floating a volný floating. Při soustavě *řízeného floatingu* může CB usměrňovat pohyb měnového kurzu dle uvážení, není však povinna toto provádět. V současnosti je tento typ nejčastěji uplatňován ve většině zemí, které jsou členy Mezinárodního měnového fondu²⁶. U *volného floatingu* měnového kurzu jde jen o teoretickou formu, protože předpokladem jsou nulové zásahy měnových autorit do pohybu kurzu. Při usměrňování měnového kurzu může CB měnu buď zhodnocovat vůči zahraničním měnám, nebo znehodnocovat. Při zhodnocování dochází k přebytku platební bilance, což zvyšuje poptávku po zahraniční měně. Ke znehodnocování tedy dochází, když se cenová hladina v zemi zvyšuje oproti zahraničí. Uvedené skutečnosti zhodnocování měny platí v opaku pro znehodnocování měny. Pro provádění devizových intervencí musí mít CB dostatečně velké devizové rezervy. Pokud je platební bilance dlouhodobě pasivní, není možné znehodnocení měny zabránit, protože by došlo k vyčerpání veškerých devizových rezerv.

Devizová činnost zahrnuje také *řízení mezinárodní úvěrové činnosti*, která spočívá v rozhodování o úvěrech ve vztahu k zahraničí, o jejich nákladovosti, návratnosti, o vlivu na ekonomický vývoj v zemi, na platební bilanci apod. Centrální banka vystupuje při mezinárodní úvěrové činnosti jako dlužník nebo věřitel. Přijetí nebo poskytnutí zahraničního úvěru má také vliv na *mezinárodní měnovou a ekonomickou spolupráci*, která je součástí devizové politiky. Jde o rozhodování, do jaké míry CB nebo jiné měnové autority jsou ochotny přijmout určitá omezení v řízení měnových a jiných ekonomických otázkách své země. O mezinárodní měnové spolupráci obvykle rozhoduje státní moc, která může spolupracovat s CB. Centrální banka z tohoto pohledu řídí svou činnost v otázkách měnové spolupráce z pozice své funkce reprezentanta státu. V rámci této činnosti hrají důležitou roli Mezinárodní měnový fond, Evropský systém centrálních bank, Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj a další.

Tento výklad devizové činnosti je jen přiblížením její podstaty, samotná devizová politika je mnohem složitější.

²⁶ Česká republika využívá tohoto systému od roku 1997.

2.1.3 Centrální banka jako reprezentant státu v měnových otázkách

Činnost centrální banky jako reprezentanta státu úzce souvisí s výkonem devizové politiky. Úkolem centrální banky je mít podrobný přehled o všem co se děje na makroekonomické úrovni a v druhém stupni bankovníctví.

Jako reprezentant státu je CB povinna pravidelně *informovat veřejnost*²⁷ své země o všem, co se týká měnové politiky. Ve vztahu k veřejnosti by CB měla co nejčastěji vysvětlovat své postupy a přístupy a přesvědčovat o jejich nutnosti a správnosti, aby v co nejvyšší míře upevňovala svou důvěryhodnost. Informace, které prezentuje, by měly být v té nejsrozumitelnější formě, aby byly jasné úplně všem. Centrální banka neuvádí veřejnosti nikdy veškeré informace. Může také prezentovat pouhé úvahy např. o tom, že CB zvýší (sníží) úrokové sazby. Ve vyspělých ekonomikách mají pouhá tato zveřejnění úvah stejný vliv na ekonomické subjekty, jako by je CB přímo realizovala²⁸. Samostatnými reprezentanty centrálních bank jsou jejich guvernéři a další členové bankovní rady. Vystoupení těchto osob je většinou vnímáno jako stanovisko celé centrální banky, proto by názory těchto osob měly být jednotné, pokud existují rozdíly v názorech, neměly by být prezentovány²⁹.

Ve vztahu k státu vystupuje CB jako reprezentant státu na různých zasedáních mezinárodní úrovně. Rovněž jsou CB mluvčími vlád v měnových otázkách ve vztahu k zahraničí. Zástupci CB úzce spolupracují na řešení měnových otázek národního i mezinárodního významu. Představitelé vrcholových orgánů CB se pravidelně setkávají na půdě Mezinárodního měnového fondu, Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj a jiných jednáních mezinárodních institucí, jejichž členy jsou.

Centrální banka získává makroekonomické informace od příslušných statistických úřadů, dalším zdrojem jsou informace od různých bankovních i nebankovních institucí a tiskových agentur, ale také od externích auditorů bank. Shromažďování, zpracovávání a vyhodnocování těchto informací provádějí samostatné útvary CB. Centrální banky mohou využívat své informace k vlastnímu ekonomickému výzkumu. Výsledky výzkumů bývají často prezentovány na vědeckých seminářích. Z praxe vyplývá, že bez kvalitního výzkumu nemůže být měnová politika dostatečně účinná a důvěryhodná.

²⁷ Česká národní banka zveřejňuje každoročně výroční zprávu o své činnosti, která je veřejně přístupná.

²⁸ Jde o tzv. oznamovací efekt.

²⁹ Nesoulad názorů by mohl vyvolat v okolí nedůvěřivost vůči centrální bance.

2.2 Centrální banka ve výkonu emisní činnosti

Centrální banku ve funkci emisní činnosti můžeme označit jako monopolního emitenta hotovostních peněz³⁰. Vedle hotovostních peněz existují i bezhotovostní peníze. V emisi těchto peněz už nemá centrální banka monopolní postavení, protože tento typ peněz mohou emitovat všechny banky, které poskytují úvěry nebankovním subjektům. Emisní funkci získávaly centrální banky buď to v průběhu své existence, nebo funkce byla součástí banky již od jejího založení³¹.

Emisní funkci můžeme definovat jako výhradní právo CB emitovat bankovky a mince³² včetně pamětních mincí. S emisí hotovostních peněz souvisí celá řada činností. Jejich rozsah a způsob, kterým jsou zajišťovány, najdeme zejména ve vyhláškách CB.

Mezi základní činnosti emisní funkce patří:

- **Emise hotovostních peněz** - s tím spojená umělecká a technická příprava, samotná výroba hotovostních peněz a jejich dodávky, dále zde patří přepočítávání, ověřování pravosti a evidence padělaných či pozměněných bankovek a mincí, balíčkování a sáčkování vydávaných nebo přijímaných hotovostních peněz tzn., že CB také stahuje hotovostní peníze z oběhu.
- **Výměna opotřebených nebo poškozených hotovostních peněz** - jedná se o stanovení podmínek, za kterých bude možné poskytnout náhradu opotřebených nebo poškozených hotovostních peněz, dále zde patří samotná náhrada za opotřebené či poškozené bankovky. Důležitou částí této činnosti je dozor nad úschovou a ničením takových to hotovostních peněz.
- **Správa zásob hotovostních peněz** - zahrnuje úschovu a správu oběživa, zabezpečení a organizaci dodávek mezi výrobcí peněz a trezory centrální banky. Způsob přesunu, čas, trasy, ochrana aj. jsou co nejpřísněji utajovány.

Pracovníci CB, kteří se podílejí na operacích s oběživem, patří mezi nejdůležitější a nejčastěji kontrolované zaměstnance CB, stejně tak platí pro zaměstnance tiskáren bankovek a ražeben mincí. Existuje ještě celá řada dalších činností spojených s hotovostními penězi.

³⁰ Peníze nebyly vždy v takové formě, v jaké je známe dnes. V minulosti představovaly vše, co bylo přijímáno při placení za výrobky, služby nebo úhrady dluhu např. vlna, dobytek. Se vznikem mincí z drahých kovů, které jsou prvními skutečnými penězi, došlo ke snížení transakčních nákladů. Začíná se s penězi obchodovat a vznikají první banky. Vznik papírových bankovek přinesl další snížení nákladů, které byly spojeny s transakcemi mincí.

³¹ Typické pro mladší centrální banky. Emisní funkce mohla být také motivací k založení centrální banky.

³² V některých zemích může mince emitovat jiná instituce.

Pokud na území státu CB neexistuje, hotovostní peníze může emitovat jiná instituce nebo CB jiného státu, obvykle v rámci měnové unie a to tak, že vzájemný poměr mezi měnou domácí země a zahraniční země musí být pevný, např. 1:1. Pokud je na území státu více CB peníze mohou emitovat všechny tyto banky a to ve stejném poměru 1:1 a za stejných pravidel.

V současnosti množství hotovostních peněz roste, ale jejich podíl na celkovém množství peněz v ekonomice klesá³³, což má za následek, že hotovostní peníze začínají ztrácet na významu zejména v podnikatelském sektoru, v zahraničních vztazích, při mezibankovním platebním styku a v oblasti státního rozpočtu. Svůj význam si udržují při platbách v maloobchodní síti. Dominantní roli však stále hrají v oblastech šedé a černé ekonomiky³⁴.

Nerada bych opomenula na závěr této podkapitoly význam *peněžních agregátů*. Peněžní agregáty představují souhrn peněžních prostředků (nabídku peněz) s určitým stupněm likvidity, jde o tzv. empirickou definici peněz. Označují se většinou velkým písmenem M a číslicí, která určuje stupeň likvidity peněžního agregátu, vyšší agregát vždy obsahuje předešlý agregát plus určitou část dalších peněžních prostředků, které jsou obvykle méně likvidní. Zjednodušeně lze říci, že čím je vyšší stupeň peněžního agregátu, tím je méně likvidní. Obsah jednotlivých peněžních agregátů a volba prioritního měnového agregátu se v různých ekonomikách liší podle potřeb dané země. Nejužším agregátem je M_1 , který obsahuje hotovostní oběživo v rukou nebankovních subjektů a běžné vklady domácích nebankovních subjektů v domácích bankách³⁵ v domácí měně. Agregát M_2 obsahuje M_1 plus termínované vklady domácích nebankovních subjektů v domácích bankách v domácí měně a ostatní závazky domácích bank k domácím nebankovním subjektům v domácí měně. Agregát M_3 je složen z M_2 plus vkladů domácích nebankovních subjektů v domácích bankách v zahraničních měnách. Nejširším agregátem je agregát M_4 obsahující M_3 a vklady domácích nebankovních subjektů v domácích nebankovních institucích³⁶. Toto vymezení peněžních agregátů je jen obecné.

³³ Tzn., že bezhotovostní peníze představují daleko větší část z celkového oběhu než peníze hotovostní.

³⁴ Což logicky vyplývá z charakteristiky šedé a černé ekonomiky, kdy jde zejména o činnosti na hraně zákona nebo kriminální činnosti.

³⁵ Všechny banky patřící do druhého stupně bankovního sektoru v zemi, včetně poboček zahraničních bank.

³⁶ Podle Revendy (1999).

2.3 Vztah mezi vládou a centrální bankou

V současnosti je vztah mezi centrální bankou a státem upraven v příslušných zákonných předpisech, které především definují míru nezávislosti CB na vládě, druhy a pravidla operací prováděných centrální bankou pro vládu, vládní organizace, organizace veřejného sektoru, centrální a místní orgány státní moci. Důležitost stupně samostatnosti nabývá na významu ze zkušeností z minulosti resp. během doby druhé poloviny 20. století, kdy mnohé státy využívaly k plnění svých cílů veřejné peníze. Centrální banky musely umožnit vládám přednostní přístup k úvěrům. Což mělo za následek vysokou inflaci a nízkou důvěryhodnost centrální banky. Stupeň nezávislosti mimo jiné vyjadřuje, zda CB musí realizovat záměry vlády v měnové oblasti, nebo zda se musí podílet na financování schodku státního rozpočtu³⁷.

Centrální banka jako „bankéř státu“³⁸ vede účty státu resp. vládě, vládním organizacím, organizacím veřejného sektoru, centrálním a místním orgánům státní samosprávy. Transakce mezi státem a subjekty probíhají z velké části bezhotovostně. Hlavním smyslem, proč některé organizace musí mít účty u CB a provádět přes ně veškeré operace, je vyšší bezpečnost prostředků státu³⁹. Dalším důvodem je kontrola těchto prostředků. Prostředky státu uložené v centrální bance, představují pohledávky státu vůči CB, proto tyto prostředky najdeme v bilanci CB na straně pasiv, buď to jako *vklady státu* nebo *vklady domácích nebankovních subjektů* (tj. prostředky orgánů místní správy, prostředky státních fondů apod.).

S funkcí bankéře státu úzce souvisí *pokladní plnění státního rozpočtu*. Jde o činnost, kdy centrální banka vede účty příjmů a výdajů státního rozpočtu, podle dispozic provádí běžné platby a inkasa. Může nastat situace, ve které dojde ke krátkodobému časovému nesouladu, kdy výdaje převyšují příjmy. V takové situaci může centrální banka poskytnout fondu státního rozpočtu krátkodobý překlenovací úvěr, který je kryt státními pokladničními poukázkami. Tento způsob je však již postupně rušen nejen v zemích Evropské unie, kde

³⁷ Česká národní banka má vysokou míru nezávislosti na vládě. Tato skutečnost je uvedena v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

³⁸ LANDOROVÁ (2007, str. 18)

³⁹ Obchodní banky mohou na rozdíl od CB zbankrotovat. Stát by tak mohl přijít téměř o veškeré své peněžní prostředky, které by měl uložené u těchto bank.

jedním ze základních harmonizačních požadavků je zákaz financování veřejného sektoru centrální bankou⁴⁰.

S funkcí bankéře státu také dále souvisí *správa státního dluhu*, kdy centrální banka emituje státní dluhopisy a uvádí je na trh. Emitované státní dluhopisy představují závazky státu vůči majiteli cenného papíru. Majiteli cenného papíru se tento fakt promítne do jeho aktiv jako *pohledávky za státním rozpočtem*. Emise státních dluhopisů se používá jako nejčastější způsob krytí schodků státního rozpočtu⁴¹. Stát tyto cenné papíry prodává prostřednictvím centrální banky na *peněžním trhu* jako krátkodobé⁴² cenné papíry, nejčastěji v podobě pokladničních poukázek nebo na *kapitálovém trhu* jako střednědobé a dlouhodobé⁴³ cenné papíry. Může tyto cenné papíry prodávat i zahraničním subjektům na zahraničních trzích a to zvláště v případech, které jsou pro stát výhodnější nebo pokud na domácím trhu už nelze cenné papíry umístit. Cílem může být i získání zahraniční měny.

Centrální banka kromě výše uvedeného zajišťuje pro stát i jiné činnosti. Jde např. o organizaci emise státních cenných papírů, výplatu úroků, správu a řízení devizových rezerv státu.

⁴⁰ V České republice je tato skutečnost uvedena v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance, §30, odst. 2 a říká, že ČNB „nesmí poskytovat návratné finanční prostředky ani jinou finanční podporu České republice a jejím orgánům, územním samosprávným celkům, veřejnoprávním subjektům a právnickým osobám pod kontrolou státu.... Stejně tak s těmito subjekty nesmí provádět obchody, v důsledku kterých by mohly vzniknout pohledávky České národní banky vůči těmto subjektům“.

⁴¹ Tento způsob krytí označujeme za návratný způsob spolu s přímým úvěrováním.

⁴² Se splatností do 1 roku.

⁴³ Splatnost nad 1 rok.

2.4 Vztah mezi centrální bankou a druhým stupněm bankovního sektoru

V předchozí podkapitole vystupovala centrální banka jako bankéř státu, podobně můžeme označit centrální banku i při výkonu této funkce jako *bankéře bank*. Činnost zahrnuje přijímání vkladů od bank, vedení účtů bank a provádění mezibankovního zúčtování a také poskytování úvěrů těmto bankám.

Základní činností centrální banky je *přijímání vkladů (rezerv)* od domácích bank a poboček zahraničních bank a s tím související *vedení účtů* těchto bank. Tyto bezhotovostní vklady mohou být v domácí měně, ale i v zahraničních měnách. Stejně tak, jak tomu bylo u funkce banky státu, tyto vklady představují pro centrální banku závazek a najdeme je v bilanci centrální banky na straně pasiv pod označením *závazky vůči bankám*. Vklady pro obchodní a další banky představují pohledávky za centrální bankou a najdeme je v jejich bilanci na straně aktiv pod položkou *pohledávky za centrální bankou* nebo *vklady v centrální bance*. Existují 4 druhy vkladů, resp. rezerv. Prvními z nich jsou *povinné minimální rezervy*, které představují určité procento z vkladů nebankovních subjektů⁴⁴, které musí obchodní banky udržovat na účtu u centrální banky. V České republice to je na účtech clearingového centra tzv. *clearingových účtech* České národní banky. Pomocí těchto rezerv CB reguluje likviditu bank (je první pojistkou při likvidních problémech bank) a také ovlivňuje množství peněz v ekonomice, tzn., že pokud zvyšuje CB sazbu povinných minimálních rezerv, musí banky druhého stupně bankovního sektoru země uložit u CB více peněžních prostředků, což má za následek méně prostředků pro poskytování úvěrů od těchto bank. Všechny ostatní rezervy bank se nazývají *dobrovolné*. Každá banka by měla dobrovolné rezervy vytvářet. Dobrovolné rezervy můžeme rozdělit na rezervy v *domácí měně* nebo *zahraničních měnách*.

S tvorbou dobrovolných rezerv souvisí činnost *mezibankovního zúčtování*, která probíhá bezhotovostně a vykonávají ji jen některé centrální banky, včetně naší centrální banky. V jiných zemích mohou mezibankovní zúčtování provádět jiné instituce, např. ve Velké Británii to jsou clearingové banky. Centrální banka v systému mezibankovního zúčtování může vystupovat jako subjekt zabezpečující zúčtování, podílející se na zúčtování nebo může pouze stanovovat pravidla⁴⁵.

⁴⁴ V ČR jsou povinné minimální rezervy ve výši 2%.

⁴⁵ Typické pro Řecko.

Mezibankovní styk je v podstatě již *plně automatizován* tzn., že účty jsou mezi bankami navzájem otevřené⁴⁶, platební styk tak probíhá prostřednictvím automatizovaného systému bez účasti CB. Samozřejmostí je, že domácí banky a pobočky zahraničních bank musí mít dostatečně velké dobrovolné rezervy, aby mohlo k mezibankovním platbám dojít.

Další činnost, kterou centrální banka vykonává ve vztahu k domácím bankám a pobočkám zahraničních bank je *poskytování úvěrů*. Banky získaný úvěr promítnou na straně pasiv své bilance jako *závazky vůči centrální bance*. V bilanci CB se tato skutečnost objeví na straně aktiv jako *pohledávky vůči bankám*.

Úvěry členíme podle doby jejich splatnosti na:

- *Krátkodobé úvěry na doplnění likvidity*, mezi které patří *diskontní úvěry* a *reeskontní úvěry*.
- *Krátkodobé nouzové úvěry*, které slouží ke krytí nedostatečné likvidity banky a to tehdy pokud už banka nemůže získat reeskontní ani diskontní úvěr. Mezi krátkodobé nouzové úvěry patří *lombardní úvěr* a *úvěry na povinné minimální rezervy*. Tyto úvěry jsou úročeny značně vysokou úrokovou sazbou.
- *Střednědobé a dlouhodobé nouzové úvěry*, o které mají zájem banky s dlouhodobými problémy své likvidity. Banky, které úvěr dostanou, musí předložit kvalitní plán a počítat s přísnějším dohledem a vyšší úrokovou sazbou.

Dalším typem úvěru jsou *hotovostní úvěry*, které mají charakter úvěrů od věřitele poslední instance. Posledním jsou „*úvěry v zahraničních měnách*“, které slouží bankám k doplnění devizové likvidity“⁴⁷. Tento typ úvěrů poskytují CB jen výjimečně. Všechny tyto úvěry jsou prostředkem regulace přílivu zdrojů bank a také přílivu peněz do celé ekonomiky⁴⁸.

Všechny činnosti v rámci funkce centrální bank jako banky bank jsou navzájem propojeny. V některých zemích mohou však existovat výjimky při výkonu funkce banky bank. Funkce bankéře státu také úzce souvisí s funkcí centrální banky jako regulátora a dohlázele celé bankovní soustavy dané země, které se budu věnovat v následující podkapitole.

⁴⁶ Banky mohou mít otevřené účty jen vůči některým bankám.

⁴⁷ REVENDA (1999, str. 140)

⁴⁸ V Austrálii centrální banka neposkytuje úvěry bankám druhého stupně bankovníctví.

2.5 Regulace a dohled nad bankovní soustavou

Regulace a dohled nesouvisí jen s předchozí funkcí, ale i s výkonem měnové politiky. Zejména proto, že nelze provádět regulaci peněz v ekonomice bez dostatečné regulace bank, které se významně podílejí právě na utváření peněz v ekonomice. Smyslem regulace a dohledu není jen vytváření „zdravého“ prostoru pro výkon měnové politiky, ale také upevňování důvěryhodnosti, bezpečnosti a ochrany zájmů klientů bank. Především proto, že stabilita a důvěryhodnost bankovního sektoru je jednou ze základních podmínek pro úspěšné fungování ekonomiky.

Regulace bankovní soustavy představuje vytváření a prosazování pravidel, podmínek a vymezení činností obchodních a dalších bank působících v dané ekonomice. Jedná se o základní právní normy, které upravují činnosti bankovních institucí⁴⁹. Centrální banky regulují zejména podmínky vstupu pro přidělení bankovní licence, základní povinnosti bank, povinné pojištění vkladů v bankách tj. vkladů fyzických a právnických osob a také možné poskytnutí úvěrů ohroženým bankám od centrální banky tzn. úvěry věřitele poslední instance.

Regulace bankovní soustavy musí být následována *dohledem bankovní soustavy*, který zahrnuje posuzování žádostí a vydávání bankovních licencí, dohlíží na dodržování podmínek spojených s udělením licence, monitoruje činnost domácích bank a poboček zahraničních bank, kontroluje dodržování právních předpisů a opatření vydaných centrální bankou. Při zjištění nedostatku ukládá opatření k nápravě, případně uděluje sankce za zjištěné nedostatky v činnosti bank. Také rozhoduje o zavedení nucené správy a zrušení bankovní licence.

Bankovní dohled využívá dvě metody a to *dohled na dálku* a *dohled na místě*.

Dohled na dálku představuje prověřování bankovních a statistických výkazů, které pravidelně zasílají banky dohlízející autoritě. Mezi další zdroje, z kterých může CB čerpat informace, jsou veřejně dostupné databáze, jednorázové informace získané přímo od bank a další. Na základě nabytých informací jsou banky analyzovány a hodnoceny podle určitých kritérií a je navrhován případný dohled na místě. Velkou výhodou této metody jsou nízké náklady. Nevýhodou může být nejistota ve správnost a úplnost údajů, které banky poskytují.

⁴⁹ V České republice je tato skutečnost uvedena v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách a v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Také statistické výkazy nebývají účinné ve vztahu k včasné signalizaci úpadku banky. Proto by se měl dlouhodoběji dohled na dálku využívat pouze u bezproblémových bank.

Dohled na místě nebo tzv. *dohlídky na místě* zajišťují kontrolní činnost, která probíhá přímo v bankách, pomocí ní lze získat podrobnější přehled o aktivitách bank. Dohled se zaměřuje na prověření úplnosti, správnosti a poctivosti příslušných výkazů, zjišťuje také skutečnosti, které statistické metody nemohou vyjádřit. Jde zejména o informační toky uvnitř banky, dodržování pracovních postupů, organizační strukturu apod. Dohlídky na místě se postupně stávají rozhodujícím nástrojem při bankovním dohledu. Z charakteru tohoto dohledu plyne, že je častěji využíván u problémových bank. Dohlídky na místě je nutné vykonávat i u bezproblémových bank, mohou být však v delších časových intervalech. Nevýhodou této metody jsou vyšší náklady.

Výsledkem obou dohledů je celkové hodnocení banky na základě stejných ukazatelů. Můžeme tak jednotlivé banky srovnávat mezi sebou. Nejznámější metodou pro hodnocení bank je metoda CAMEL⁵⁰. Hodnocením bank se nezabývá jen CB, ale i ratingové agentury. Hodnocení centrální bankou je přísně utajováno, hodnocení ratingových agentur je za úplatu nabízeno bankám a ostatním subjektům.

Ve výše popsaném textu jsem charakterizovala význam pojmu regulace a dohledu v bankovní soustavě a nyní se zaměřím na jednotlivé prvky systému, které jsou čtyři.

Prvním prvkem bankovní regulace je *regulace vstupu do bankovní sféry* resp. *podmínky pro přidělování bankovních licencí*. Splnění těchto podmínek je přímo závislé na tom, zda subjekt, který chce podnikat v bankovním sektoru, získá nebo nezíská bankovní licenci, avšak splnění podmínek neznamená automatické získání bankovní licence. Vstup do bankovního sektoru je tedy vázán na splnění základních podmínek⁵¹ mezi, které patří: *minimální výše základního kapitálu* - žadatel bankovní licence je povinen prokázat, že je schopen ve stanovené lhůtě minimální výši základního kapitálu upsat a splatit. Kapitál musí být v likvidní formě a v žádném případě nesmí být získán půjčkou. CB také zkoumá, jakým způsobem byl kapitál nabyt, *právní forma vlastnictví a minimální počet zakladatelů* – banky jsou právnickými osobami, které bývají ve většině zemí zakládány jako akciové společnosti. Pokud jsou banky zakládány fyzickými osobami, je většinou stanoven minimální počet

⁵⁰ C-kapitál, A-aktiva, M-management, E-výnosy, L-likvidita

⁵¹ Tyto podmínky se ve vyspělých zemích obvykle shodují, mohou však existovat určité rozdíly v jejich konkrétní náplni.

zakladatelů, „resp. je stanoven maximální podíl jedné fyzické osoby na základním kapitálu banky“⁵², *kvalifikační a morální způsobilost osob navrhaných do vedení banky* – u těchto osob se prověřují jejich zkušenosti, reputace, musí prokázat potřebnou praxi v bankovníctví, bezdlužnost vůči finančním úřadům aj. Regulátor má právo požadovat výměnu nevyhovujících osob ve vedení banky a musí být informován o všech změnách týkajících se osob ve vedení banky, *podrobně zpracovaný program činnosti banky na nejbližší období* – program musí zahrnovat podrobný popis činností, které chce žadatel licence provozovat, předpokládaný počet zaměstnanců apod. Pokud se banka během své činnosti rozhodne provozovat nějakou další činnost, která nebyla v programu uvedena, musí žádat o rozšíření licence, *zabezpečení činnosti po technické, technologické a bezpečnostní stránce* – žadatel by měl používat nejdokonalejší počítačové vybavení včetně softwaru, dostatečné trezorové kapacity, mít zajištěnou bezpečnost převozu hotovostních peněz, kvalitní ostrahu objektu i zaměstnanců a banka by se měla nacházet v reprezentativních prostorách, *přiměřený kontrolní a účetní vnitrobankovní systém* – je nedílnou součástí informačního a řídicího systému banky a předurčuje z velké části jak spolehlivou a efektivní činnosti lze od banky očekávat,

V rámci těchto podmínek musí žadatel předložit žádost⁵³ instituci, která uděluje bankovní licence⁵⁴. Žádost mohou podávat jak fyzické tak právnické osoby, které prokáží svou právní způsobilost a trestní bezúhonnost. Pokud o licenci žádá zahraniční banka v podobě pobočky, musí žádost obsahovat navíc souhlas instituce, která provádí regulaci a dohled v domovské zemi, se zřízením pobočky v hostitelské zemi. Udělená licence je nepřevoditelná a zaniká zrušením banky.

Po získání licence je daný subjekt oprávněn vykonávat činnost a začínají se na něj vztahovat další povinnosti tzv. *základní povinnosti bank*, které postihují všechny hlavní oblasti bankovní činnosti. Pokud banka povinnosti krátkodobě nedodržuje, může pokračovat ve své činnosti většinou však v omezené míře až do doby než dojde k nápravě. Nedodržuje-li povinnosti dlouhodobě, může CB licenci odebrat a dojde k ukončení činnosti příslušné banky. K základním povinnostem bank patří povinnost dodržovat přiměřenost likvidity a kapitálu, podmínky angažovanosti banky, povinnost poskytovat určité informace stanovenému okruhu

⁵² REVENDA (1999, str. 474)

⁵³ Žádost obsahuje např. návrh stanov banky, údaje o zakladatelích banky, seznam činností, které bude banka vykonávat, informace o organizační struktuře banky, program na první roky činnosti banky.

⁵⁴ V naší ekonomice se žádosti předkládají České národní bance.

osob, dodržovat pravidla ochrany před nelegálními praktikami v bankovní oblasti. Kontrola dodržování základních povinností bank je prací dohledu.

Dalším prvkem bankovní regulace a dohledu je *povinné pojištění vkladů*, které je spojeno se značně velkou existencí informační asymetrie v bankovním sektoru. Cílem je ochránit majitelé vkladů v bankách před rizikem úplné ztráty svých vkladů v případě selhání, bankrotu nebo likvidace banky. Ochrana se nemusí však vztahovat na všechny druhy vkladů, ale jen na některé skupiny nebo je lze i chránit podle subjektů vkladů. Toto se děje prostřednictvím státních pojišťoven nebo státního pojistného fondu, které mohou částečně nebo plně hradit ztráty vkladatelů. Stupeň ochrany před rizikem ztráty je závislý na limitech pojištěných vkladů (do jaké výše jsou vklady chráněny) a na míře pojistných náhrad. Cílem však není jen ochrana vkladatelů, ale i upevňování a zvyšování důvěryhodnosti a konkurenceschopnosti bank oproti nebankovním institucím, které také nabízejí bankovní služby, ale nespádají do systému povinného pojištění vkladů. Povinné pojištění vkladů se jeví jako pozitivní má však i svá negativa, jde především o tzv. morální hazard a nepříznivý výběr. *Morální hazard* může být ze strany vkladatelů i bank, jde o snahu ekonomického subjektu maximalizovat svůj výnos (užitek) v situaci, kdy nenese plnou odpovědnost za svá rozhodnutí⁵⁵. U vkladatelů se toto chování může např. projevit tím, že pokud mají pojištěné vklady, nerozlišují mezi „dobrou“ a „špatnou“ bankou. Banky se např. pouštějí do rizikovějších operací. *Nepříznivý výběr*⁵⁶ lze obecně vyjádřit jakou přímou úměrnost mezi snahou se pojistit a mírou pravděpodobnosti, že příslušná pojistná událost nastane, příkladem může být, že rizikovější banky mají zájem o co nejvyšší stupeň pojistné ochrany.

Posledním prvkem regulace a dohledu je působení CB v úloze tzv. *věřitele poslední instance*. Zjednodušeně lze říci, že CB je poslední možnou záchranou banky pokud se dostane do problémové situace a nemůže už získat potřebné prostředky ani na mezibankovním trhu. CB může při splnění určitých podmínek poskytnout bance úvěr⁵⁷, garanci na vklady nebo výjimečně nenávratné prostředky s tím, že bude banka nabídnuta k prodeji jinému investorovi. Nenávratné prostředky CB mohou být poskytnuty přímo bance, která se zaváže převzít problémovou banku. Důvodem pro vznik věřitele poslední instance je přesvědčení, že úpadek jedné banky může vést k řetězovému úpadku dalších bank, což může vést až

⁵⁵ REVENDA (1999)

⁵⁶ Je spojen s jakýmkoliv druhem pojištění.

⁵⁷ Např. lombardní úvěr, střednědobé a dlouhodobé nouzové úvěry apod. Tyto úvěry jsou úročeny značně vysokou úrokovou sazbou.

k celkovému kolapsu bankovního systému země. Jde o tzv. *systémové riziko*, kdy „ztráty krachující banky mohou vyvolat obavy nebankovních vkladatelů o své vklady u jiných bank“⁵⁸. Mohou nastat dvě situace: vkladatelé začnou ve velkém vybírat své vklady tzv. útěk k hotovosti nebo začnou vkladatelé za vybraná depozita nakupovat cenné papíry tzv. „útěk ke kvalitě“. Dalším nepsaným pravidlem proč CB poskytuje pomoc problémovým bankám je, že centrální banka nemůže nechat zkrachovat příliš velkou banku (banka je „příliš velká na úpadek“⁵⁹), protože čím je větší banka, tím by měl její úpadek těžší důsledky pro celý bankovní systém. Při rozhodování CB o tom, zda poskytnout pomoc, musí CB vzít v úvahu řadu faktorů nejen systémové riziko, ale i důvody proč se banka dostala do bezvýchodné situace a výši nákladů na pomoc této bance. Zjistí-li CB, že by nebyla banka schopna řádně fungovat ani po poskytnutí pomoci obvykle se rozhodne činnost problémové banky co nejdříve ukončit, odebere ji licenci.

Na závěr je nutno podotknout, že bankovní regulace a dohled nemá v žádném případě zabraňovat konkurenci, nemá nijak formovat peněžní trh a ani nemá brzdit inovační proces v bankovníctví.

⁵⁸ REVENDA (1999, str. 529)

⁵⁹ REVENDA (1999, str. 530)

3 Česká národní banka a její význam v ekonomice

Českou národní banku můžeme označit za centrální banku standardního typu. Její veškerá činnost, povinnosti, vztah k vládě, pravidla hospodaření, bankovní dohled a další jsou právně zakotveny v Ústavě ČR a zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance⁶⁰. Česká národní banka je zde popsána jako ústřední banka státu. Jejím hlavním cílem je péče o cenovou stabilitu. Má podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu, pokud tím není narušen její hlavní cíl. Je právnickou osobou s postavením veřejnoprávního subjektu s ústředním sídlem v Praze⁶¹, která hospodaří samostatně s odbornou péčí s majetkem, který jí byl svěřen a vždy jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství. Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je sedmičlenná bankovní rada, která rozhoduje o měnové politice a nástrojích pro její realizaci a opatřeních v oblasti dohledu nad finančním trhem. Skládá se z guvernéra, dvou viceguvernéřů a čtyř vrchních ředitelů⁶². Tyto členy jmenuje prezident republiky na šestileté období a může je také odvolat. Bankovní radě podléhají jednotlivé sekce ČNB, pro mou práci je nejdůležitější sekce regulace a analýz finančního trhu, sekce licenčních a sankčních řízení a sekce dohledu nad finančním trhem.

3.1 Historický vývoj centrálního bankovníctví na našem území

V úvodu první kapitoly jsem uvedla, že první centrální banka na našem území, vznikla v roce 1926. Není to však úplně pravda. Vůbec první centrální bankou, která vznikla na našem území, byla *Privilegovaná Rakouská národní banka*. Tehdy naše území patřilo do Rakousko – Uherské monarchie. Tato CB vznikla k 1. červnu 1816 jako soukromá akciová společnost, která získala emisní monopol na území Rakouska. Šlo však jen o jakousi formálnost, protože vedle Privilegované Rakouské národní banky ve značné míře emitovalo hotovostní peníze ministerstvo financí. V roce 1841 byla CB převedena pod přímou vládní kontrolu i přesto, že šlo o soukromou CB. Po dlouhých a složitých rakousko - uherských jednáních, byla v roce 1878 založena nová CB nesoucí název *Rakousko – Uherská banka*, která vykonávala emisní monopol jak na rakouském, tak na uherském území a byla také pod vysokým stupněm vládní kontroly.

⁶⁰ Zákon byl již několikrát novelizován.

⁶¹ Celkem má ČNB 7 regionálních poboček a to v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Ostravě, Plzni, Praze a Ústí nad Labem.

⁶² Nynějším guvernérem je Zdeněk Tůma, viceguvernéry jsou Mojmír Hampl a Miroslav Singer, mezi vrchní ředitelé patří Eva Zamrazilová, Robert Holman, Pavel Řežábek a Vladimír Tomšík.

Vznik Československé republiky v roce 1918 vedl k měnové odluce v době od 3. do 12. března 1919, během které došlo ke stažení peněz platných na území Rakousko-Uherska, a byla zavedena nová měna – *československá koruna*. V letech 1919 – 1926 zabezpečoval funkce centrální banky *Bankovní úřad ministerstva financí*. První skutečnou centrální bankou na území Československa byla *Národní banka československá*, která vznikla 1. dubna 1926 jako akciová společnost, kde stát vlastnil jen jednu třetinu akcií, ale i přesto ji měl pod kontrolou. Tato CB mohla úvěrovat banky i podniky, ale v žádném případě nesměla úvěrovat stát. V období protektorátu⁶³ byla finanční politika naší země zcela podřízena německému diktátu. Národní banka československá, jejíž samostatná činnost byla na delší dobu přerušena, byla přejmenována na *Národní banku Čech a Moravy*. Do čela byl usazen říšský zmocněnec a vedle československé koruny se druhým oficiálním platidlem stala *říšská marka*. Na území Slovenského státu činnost CB vykonávala nově vzniklá *Slovenská národní banka*. V roce 1945 dne 1. července, kdy došlo k osvobození Československé republiky, byla činnost Národní banky československé obnovena a k 1. listopadu 1945 se jediným oficiálním platidlem stala opět československá koruna. V únoru 1948 došlo k politickému převratu a po vzoru sovětského socialistického systému byla zavedena centrálně plánovaná ekonomika s direktivně řízenou ekonomikou. Tehdejší „vedení státu“ usoudilo, že je nutné vytvořit centrální banku „nového typu“, proto k 1. dubnu 1950 vznikla *Státní banka československá (SBČS)*. Vznik této nové CB a centralizace zapříčinily vytvoření jednostupňového bankovního systému⁶⁴. Vedle SBČS existovaly i jiné banky, které však SBČS direktivně řídila a spíše šlo o její specializované pobočky, které mohly realizovat jen její povolené operace. Celé období od roku 1959 až do konce roku 1989 může tedy označit za období monobanky⁶⁵. V době ČSFR⁶⁶ došlo k 1. lednu 1990⁶⁷ k oddělení emisní a obchodně-podnikatelské činnosti centrální banky a SBČS byla rozdělena na tři právně samostatné subjekty: *Státní banku československou*, která se formovala na „centrální banku tržního typu“⁶⁸, *Komerční banku Praha* a *Všeobecnou úverovou banku Bratislava*.

⁶³ Období 1939 – 1945.

⁶⁴ Státní banka československá vykonávala funkce jak centrální banky, tak obchodní banky pro podnikový sektor.

⁶⁵ Označují se takto všechny banky socialistických států, které ve své činnosti spojovaly funkce emisní a komerční banky a v rámci centralizace vykonávaly významné plánovací a kontrolní činnosti.

⁶⁶ Období 1990 – 1992.

⁶⁷ K tomuto datu byla načasována bankovní reforma, která měla jako hlavní cíl vytvořit dvoustupňový bankovní systém. Proto došlo k rozdělení Státní banky československé na 3 nové subjekty.

⁶⁸ REVENDA (2001)

Po rozpadu Československa na Českou republiku a Slovenskou republiku jako samostatné státy došlo i k rozdělení Státní banky československé. K 1. lednu 1993 na našem území vzniká *Česká národní banka*⁶⁹ (ČNB). V rámci zavedení nové měny – české koruny⁷⁰, byla k 8. únoru 1993 provedena měnová odluka. Svým historickým vývojem si prošly i jednotlivé funkce, které centrální banka vykonává. Lehce jejich vývoj nastíním v další části práce.

3.2 Praktická činnost ČNB

Podstatu všech funkcí, které provádí centrální banka tedy, i Česká národní banka jsem uvedla v první kapitole práce. V této části se budu zabývat jen některými skutečnostmi z historie funkcí ČNB, které je podle mne třeba uvést a některým funkcím se zcela vyhnu z důvodu, že bych pouze citovala první kapitolu.

Měnová politika

V době, kdy vznikla Česká národní banka, byla hlavním cílem měnové politiky vnitřní měnová stabilita, resp. boj proti inflaci a stabilita měnového kurzu⁷¹. K plnění těchto cílů ČNB využívala nepřímých nástrojů měnové politiky. V období let 1993 – 1997 bylo při provádění měnové politiky využíváno monetaristického peněžního transmisního mechanismu a hlavními nástroji byly diskontní nástroje. Od roku 1998 přestoupila ČNB na nový měnově politický režim – cílování inflace⁷². Hlavním nástrojem se staly repooperace, zejména dvoutýdenní repooperace. Vedle tohoto nástroje dále používá ČNB diskontní nástroje – depozitní facility⁷³ a marginální zápůjční facility⁷⁴, kurzové intervence a povinné minimální rezervy.

Devizová činnost

V rámci devizové činnosti ČNB využívala pevného kurzu nejdříve s flukтуаčním pásmem $\pm 0,5\%$, které v roce 1996 rozšířila na $\pm 7,5\%$. V souvislosti s novým devizovým zákonem⁷⁵ byly v říjnu 1995 zrušeny limity ročního prodeje zahraničních měn fyzickým

⁶⁹ Na území Slovenska vzniká Národná banka Slovenska.

⁷⁰ Na Slovensku je novou měnou slovenská koruna.

⁷¹ Od cíle stability měnového kurzu bylo upuštěno v květnu roku 1997.

⁷² V prvních třech letech se České národní bance nepovedlo trefit cíl. Pokaždé došlo k tzv. podstřelení cíle.

⁷³ Úročeny diskontní sazbou.

⁷⁴ Úročeny lombardní sazbou.

⁷⁵ Zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů.

osobám a česká koruna se stala volně směnitelnou měnou. Systém pevných kurzů byl nadále zachován. V květnu 1997 ČNB přešla na nový typ měnového kurzu – řízený floating. Přechod byl zvolen zejména z důvodu značného poklesu devizových rezerv. Tímto přechodem zanikl druhý cíl – stabilita měnového kurzu.

Reprezentant státu

ČNB je povinna ve vztahu k veřejnosti nejméně jednou za tři měsíce podávat zprávy o měnovém vývoji a jednou ročně vydává výroční zprávu o své celkové činnosti. Ve vztahu ke státu je ČNB povinna nejméně dvakrát ročně předkládat Poslanecké sněmovně zprávu o měnovém vývoji a nejméně jednou ročně musí Poslanecké sněmovně podat zprávu o finanční stabilitě. Samozřejmostí je, že ČNB reprezentuje stát na mezinárodní úrovni v měnových otázkách.

Emisní činnosti

Další vykonávající funkcí je emisní činnost, která je první a tedy i nejstarší činností, kterou CB na našem území vykonávaly. ČNB má jako jediná instituce u nás právo vydávat bankovky a mince, včetně mincí pamětních. V oblasti peněžních agregátů využívá ČNB agregáty M1, M2 a M3. Agregát M1 obsahuje emitované oběživo a jednodenní vklady, agregát M2 zahrnuje M1 plus vklady s dohodnutou splatností do 2 let a vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců, agregát M3 obsahuje M2 plus obchodovatelné nástroje, které emitují měnové finanční instituce – repooperace, akcie nebo podílové listy a emitované dluhové cenné papíry do 2 let.

Regulace a dohled bankovního sektoru

Funkce regulátora a dohlázeatele vznikla v rámci bankovní reformy v roce 1990, která měla umožnit rychlý vznik dvoustupňového bankovního systému a stala se tak zcela novým prvkem v našem bankovním systému. Funkce by dříve ani nemohla vzniknout, protože v době jednostupňového bankovního systému by neměla sebemenší význam a smysl. Problémem této oblasti bylo, že neexistovaly vůbec žádné zkušenosti, na rozdíl od měnové politiky, kde nějaké zkušenosti z minulosti lze najít. Pravidla regulace vznikly velmi rychle a to po vzoru vyspělých tržních ekonomik což přineslo i své negativní výsledky⁷⁶ zejména proto, že systém

⁷⁶ Jde např. o problém řešení tzv. špatných úvěrů.

byl přebrán do podmínek transformující se ekonomiky. Činnost bank upravuje zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů⁷⁷. Na základě tohoto zákona konkretizuje ČNB jednotlivé podmínky pro vstup do bankovního sektoru pomocí *opatření* a *vyhlášek* ČNB. Z počátku ČNB regulovala a dohlížela pouze na bankovní sektor. K 1. dubnu 2006 převzala ČNB agendu Komise pro cenné papíry, Úřad pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním ministerstva financí a Úřad pro dohled nad družstevními záložnami, které zanikly. ČNB provádí tedy dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím a penzijním připojištěním, družstevními záložnami, devizový dohled a dohled nad institucemi elektronických peněz. Určuje pravidla, která mají za cíl chránit stabilitu bankovního sektoru, kapitálového trhu, pojišťovnictví a penzijního připojištění a samozřejmě kontroluje dodržování těchto pravidel a v případě nedodržení zajišťuje postih.

⁷⁷ Zákon byl během deseti let 14krát novelizován. Určitě k nutnosti novel přispělo i to, že vznikl v době Federativní republiky.

3.3 Nezávislost ČNB ve vztahu k regulaci a dohledu

V souvislosti s funkcí regulátora a dohlázeitele je třeba se zamyslet i nad nezávislostí České národní banky. Většina lidí si pod pojmem nezávislost ČNB představí její nezávislost na vládě tak, že svými rozhodnutími není na ni nijak závislá, není ji zodpovědná a může fungovat podle sebe. Skutečnost je však jiná. Má-li ČNB plnit své funkce, nesmí být ve své činnosti nijak omezována vládou nebo jinými státními orgány, ale zároveň musí ČNB respektovat pokyny vlády, protože je ústředním orgánem státní správy a významné kroky konzultuje společně s Poslaneckou sněmovnou. Nelze si tedy myslet, že nezávislost ČNB je absolutní. Jde vždy o určitý stupeň nezávislosti, který lze posuzovat v určitých rovinách. Může jít např. o: *politickou nezávislost*, kterou lze chápat jako zákaz členům bankovní rady působit v politických funkcích⁷⁸, *finanční nezávislost*, která spočívá prvé řadě v zákazu přímého financování veřejného sektoru a jím řízených subjektů, *personální nezávislost*, která představuje omezení politických tlaků při jmenování a odvolávání členů bankovní rady, *funkční nezávislost*, která spočívá v samostatnosti ČNB při stanovování nástrojů pomoci, kterých má být dosaženo inflačního cíle, *institucionální nezávislost*, které má být dosaženo tak, že bankovní rada ČNB nesmí při plnění svých cílů a výkonu svých dalších funkcí přijímat ani vyžadovat pokyny od prezidenta, parlamentu, vlády nebo jiných subjektů. Česká národní banka se v těchto rovinách označuje za vysoce nezávislou. Je, ale ČNB opravdu tak vysoce nezávislá? Tahle otázka mě napadá se skutečností, že ČNB sice nesmí být nijak omezována prezidentem ani parlamentem, ale v podstatě se řídí a funguje podle zákonů, které musí schválit nejdříve Poslanecká sněmovna ČR, následně Senát ČR a poté prezident. Takže s trochou nadsázky se dá uvažovat o jakém si „ovlivňování“. Uvádí se, že ČNB má i vysokou míru nezávislosti v oblasti regulace a dohledu nad bankovním sektorem, ale opět je nutno si uvědomit, že jsou tady zákonodárci, kteří schvalují zákon⁷⁹ na základě, kterého si centrální banka „nastavuje pravidla hry“, resp. vydává opatření a vyhlášky. Do jaké míry tedy ovlivňují zákonodárci bankovní sektor? A je ČNB opravdu tak vysoce nezávislá i v této oblasti? Podle mne regulaci a dohled ovlivňují dosti zásadně, protože pokud by zákonodárci, např. schválili zákon pouze v omezeném rozsahu, mohly by se pravomoci ČNB snížit v této oblasti a mohlo by třeba dojít i k tomu, že by se regulací a dohledem zabývaly zcela jiné instituce.

⁷⁸ Tato skutečnost je upravena v zákoně č.6/1993 Sb., o České národní bance, §6, odst. 6.

⁷⁹ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

3.4 Význam České národní banky ve funkci regulátora a dohlázeitele po vstupu do eurozóny

V rámci funkce regulace a dohledu nad bankovní soustavou je třeba se také pozastavit nad jejím budoucím vývojem a významem České národní banky zejména ve vztahu k Evropské unii, resp. eurozóně a Evropské centrální bance. U měnové politiky máme jasno, protože po vstupu České republiky do eurozóny je obecně známo, že Česká národní banka přestane provádět svou měnovou politiku a tato činnost bude v kompetenci Evropské centrální banky (ECB)⁸⁰, která provádí jednotnou měnovou politiku v rámci celé eurozóny. Určitě tento přestup měnové politiky zapříčiní, že nejlepší lidé z ČNB budou odcházet, protože jsou zde hlavně proto, aby mohli vytvářet a vykonávat měnovou politiku. Jak to bude s regulací a dohledem nad bankovním sektorem se dá zatím jen uvažovat. Předpokládá se, že si centrální banky eurozóny, tedy i ČNB nechají regulaci ve své pravomoci s tím, že budou postupně předávat část pravomocí ve prospěch ECB. Větším problémem se zdá být otázka dohledu bankovního sektoru. V současnosti se dohledem zabývají národní centrální banky nebo instituce pro toto zřízené, ECB se významněji angažuje při dohledu multinacionálních bankovních holdingů. Pokud tento stav přetrvá, mohou se objevit problémy, které budou mít formu střetu zájmů členských států eurozóny, např. u věřitele poslední instance, kterého prozatím plní národní centrální banky své země. V eurozóně je výhradním emitentem peněz ECB. Prostředky pro věřitele poslední instance musí tedy doručit právě ECB. Zde může vzniknout, ale problém, protože např. dostane-li se do problémů banka sídlící v Rakousku a ECB schválí, resp. dodá peníze národnímu věřiteli poslední instance na její záchranu, mohou se o tuto skutečnost opírat další národní centrální banky. Pokud se později do problémů dostane např. banka se sídlem v Itálii, bude hlavním a prvním argumentem italského věřitele poslední instance předchozí pomoc rakouské bance ještě před tím, než dojde k posouzení situace. Tento problém by ani nijak nevyřešilo to, kdyby národní centrální banky měly nějaké „vlastní“ prostředky např. ve formě fondů pro potřeby věřitele poslední instance. Protože by došlo poskytnutím úvěru k emisi peněz do oběhu a věřitel poslední instance, resp. národní centrální banka by tak mohla narušit jednotnou měnovou politiku ECB. Na druhou stranu není možné ani uvažovat o zrušení věřitele poslední instance, i když existují zastánci, kteří jsou proti jakékoliv regulaci a dohledu.

⁸⁰ Evropská centrální banka vznikla k 1. 1. 1999 se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem jako nástupce Evropského měnového institutu.

Mezi jejich hlavní argumenty patří, že regulace narušuje přirozené tržní prostředí a dohled bank je spojen s vysokými náklady⁸¹. Uvádí také, že celý systém regulace nevede k dodržování pravidel, ale k nacházení možností jak tyto pravidla obejít, celý systém také přispívá k vyšší nejistotě v bankovním prostředí, protože se pravidla regulace mění a banky nikdy nemají jistotu, co je čeká. Dále poukazují na problém morálního hazardu, který je spojen s povinným pojištěním vkladů⁸². Argumentů tito odpůrci regulace a dohledu mají daleko více a nemůžeme je brát na lehkou váhu, protože obvykle zakládají na pravdě. Přesto je funkce regulátora a dohlázeitele ve vyspělých zemích po měnové politice druhou nejdůležitější funkcí centrálních bank, tedy i ČNB. Osobně si nedovedu představit, že by ČNB přestala vykonávat tuto funkci, alespoň v omezené míře tak, že by část kompetencí byla převedena na ECB. Pro další budoucí vývoj je zřejmé, že i nadále musí ČNB harmonizovat bankovní předpisy s Evropskou unií a pro celkovou eurozónu bude potřeba tzv. globálních pravidel, protože hlavní úkol bude čím dál více orientován na ochranu bankovního systému jako celku a nikoliv na ochranu jednotlivých bank. Poroste i větší důraz na prevenci.

Budoucí vývoj funkce regulace a dohledu a s tím spojený význam ČNB po vstupu do eurozóny si představuji tak, že zejména tvoření pravidel regulace by mělo být v kompetenci ECB, aby byly vyrovnány podmínky na všech bankovních trzích eurozóny, ale zároveň by mělo platit, že na stanovování pravidel se mohou účastnit všechny CB, ale konečné stanovisko rozhodne jen ECB. Všechny změny by také měly být projednány se všemi CB eurozóny. K povolování licencí by se měly vyjadřovat i domovské CB, tedy má-li na území České republiky zahájit svou činnost nová banka, bude třeba vyjádření ČNB. ECB by měla k těmto vyjádřením přihlédnout. Dohled by měla vykonávat ČNB, resp. všechny CB eurozóny s tím, že ECB by mohla vystupovat jako konzultant a koordinátor spolupráce mezi CB a ostatními institucemi dohledu. ČNB, resp. všechny národní CB by prováděly dohled na dálku i na místě tak, že by ECB podávaly zprávy o dohledu a v případě nejasností by mohla dohled provést i samotná ECB, která by měla mít i nadále větší význam při dohledu nad multinacionálními bankovními holdingy. Tento můj názor je pouze obecný, určitě by šlo v praxi o složitější proces.

⁸¹ Pokud tyto náklady musí nést banky, dochází ke zdražování bankovních produktů nebo k poklesu ziskovosti bank. Naopak jsou-li náklady kryty institucí dohledu, přenáší se většinou úhrada na daňové poplatníky.

⁸² Banky tak berou na sebe daleko větší rizika než by měly.

4 Bankovní sektor a úloha České národní banky v procesu regulace

Současný bankovní systém v České republice je založen na dvoustupňovém uspořádání. Najdeme v něm banky univerzální i specializované – stavební spořitelny. Bankovní sektor může rozdělit do pěti základních skupin - velké banky, střední banky, malé banky, stavební spořitelny a pobočky zahraničních bank. Do prvních 3 skupin se banky rozdělují podle bilanční sumy bank, tj. podíl jejich aktiv na celkových aktivech bankovního sektoru. Hodnoty pro zařazení do jednotlivých subsektorů jsou uvedeny v Tab. 4.1.

Způsob fungování bankovního sektoru upravuje zákon č. 21/1992 Sb., o bankách. Bankami se pro účely tohoto zákona rozumí právnické osoby, které jsou založeny jako akciové společnosti se sídlem v České republice, přijímají vklady od veřejnosti, poskytují úvěry a vykonávají další činnosti, které mají povoleny v licenci. Nezíská-li podnikatelský subjekt od ČNB licenci, nesmí samozřejmě tyto činnosti vykonávat a nesmí užívat název banka nebo spořitelna a ani slova od nich odvozená nebo přeložená. V rámci tohoto zákona jsou upravena i pravidla regulace a dohledu, která podle svých potřeb konkretizuje ČNB pomocí vyhlášek a opatření. Tomuto zákonu předcházel zákon z roku 1989, který vstoupil v platnost k 1. 1. 1990 a to zákon č. 131/1989 Sb., o bankách a spořitelnách, který svou nedokonalostí, umožňoval zakládat banky, aniž by byly v dostatečné míře upraveny podmínky pro jejich vznik a činnost, zároveň vstoupil v platnost zákon č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé, který zmiňoval bankovní dohled jako jednu z činností SBČS, ale jeho obsah vůbec neodpovídal skutečnému významu a pojetí bankovního dohledu v dnešní době.

Tab. 4.1 Rozdělení bank podle velikosti bilanční sumy v mld. Kč

	Hodnota bilanční sumy (do konce roku 2007)	Hodnota bilanční sumy (od roku 2008)
Velké banky	nad 100	nad 150
Střední banky	20 – 100	50 – 100
Malé banky	do 20	do 50

Zdroj: Bankovní dohled 2006, Základní ukazatele bank, ČNB

4.1 Období bankovního boomu

Pro pochopení budoucí situace v bankovním sektoru je třeba se zaměřit na roky, které předcházely vzniku České národní banky, tedy na roky 1990, 1991 a 1992. Toto období můžeme označit jako období bankovního boomu, protože v něm vznikla většina problémových bank, jejichž problémy musely být řešeny v následujících letech.

Na začátku roku 1990, tedy když začínal platit nový zákon o bankách, fungovalo u nás 5 státních bank, postupně během roku SBČS po konzultaci s federálním a republikovým ministerstvem financí (MF) udělila bankovní licenci 13 novým bankám - 9 bankám s českou majetkovou účastí - a 4 bankám se zahraniční majetkovou účastí. S rozrůstáním bankovního sektoru byla potřeba vytvořit pravidla standardního bankovního dohledu. V této oblasti se začala více angažovat SBČS než federální a republiková MF. Ve stejném roce zahájila SBČS první kroky, které vedly ke vzniku bankovního dohledu, a vytvořila první pravidla pro vstup do bankovního sektoru mezi, které patřil např. požadavek na složení základního kapitálu v minimální výši 50 mil. Kčs, musely být předloženy návrhy na organizaci banky, obchodní záměry, způsobilost osob, které měly být ve vedení banky apod. Kontrola plnění těchto požadavků byla z počátku značně složitá zejména v oblasti zjištění původu finančních prostředků pro základní kapitál. Problémem bylo také hodnocení zkušeností a způsobilosti osob, které měly být dosazeny do vedení banky, zejména proto, že u nás před vznikem ČSFR panovalo období monobanky. Dalším negativním jevem byla skutečnost, že SBČS neměla oprávnění ze zákona banky po zahájení činnosti kontrolovat. Bankovní sektor se i nadále značně rozrůstal.

Rok 1991 byl pozitivním, co se rozvoje instituce dohledu nad bankovním sektorem týče⁸³ - k 1. 1. 1991 vzniklo oddělení bankovního dohledu v rámci SBČS. Pro bankovní sektor je rok 1991 charakterizován tzv. malou privatizací, která byla financována zejména prostřednictvím bankovních úvěrů. Během roku vydala SBČS po dohodě s federálním a republikovým MF povolení k činnosti stejnému počtu bank jako v roce předešlém. Vzniklo

⁸³ Na začátku roku bylo založeno zcela nové a samostatné oddělení SBČS, které mělo za úkol připravit právě podmínky pro fungování a rozvoj dohledu. V polovině roku byly již podklady, které zahrnovaly metody práce, nástroje bankovního dohledu a organizační strukturu pro výkon regulujícího orgánu SBČS připraveny. Po schválení těchto podkladů bankovní radou se začaly jednotlivé návrhy zapracovávat do právních norem. V rámci organizační struktury vznikla samostatná oddělení bankovního dohledu jak pro ČR tak SR a to bez jakýchkoliv přímých vazeb k bankovnímu dohledu federálního ústředí. Ve spolupráci se zahraničním poradcem se začala připravovat první vlna omezujících opatření CB, které měly zabránit rizikovému hospodaření bank a zároveň v souvislosti s tímto se začaly připravovat nová pravidla pro založení banky.

6 bank s českým kapitálem, 6 bank se zahraničním kapitálem⁸⁴ a jedna státní banka – Konsolidační banka (KOB), která vznikla v rámci Konsolidačního programu I, na kterém spolupracoval bankovní dohled spolu se zainteresovanými bankami a centrálními institucemi. Cílem tohoto programu bylo ulehčit obchodním bankám od pohledávek za tuzemskými a zahraničními subjekty, jejichž návratnost byla sporná. Tyto pohledávky měl převzít veřejný sektor, tedy KOB. Ztráta spojená s tímto programem byla ve výši okolo 100 mld. korun. V tomto roce se také pokračovalo s přípravami nové právní úpravy bankovníctví.

K 1. 2. 1992 vstoupily v platnost 2 nové zákony vztahující se k bankovníctví a to zákon č. 21/1992 Sb., o bankách⁸⁵ a zákon č. 22/1992 Sb., o SBČS. Oba tyto zákony přinesly významnou změnu jak v právním zakotvení, tak v pojetí funkce bankovního dohledu. Během roku bankovní rada postupně schválila opatření o kapitálové přiměřenosti, likviditě, úvěrové angažovanosti apod. Byly stanoveny nové požadavky při zakládání bank např. byl zvýšen požadavek na složení základního kapitálu v min. výši 300 mil. Kčs, toto platilo i pro již existující banky. Nové zákony také umožnily provádět kontroly v bankách. Kontroly, které byly provedeny, měly spíše charakter získávání zkušeností v této nové oblasti bankovního dohledu. Rok 1992 je také rokem, ve kterém bankovní sektor dosáhl největšího rozmachu za sledované období, malá privatizace byla v plném tempu a byla zahájena privatizace velkých bank. Povolení k činnosti získalo 17 bank, z toho 5 bank s českým kapitálem, 6 bank se zahraničním kapitálem a 6 poboček zahraničních bank.

⁸⁴ Jednalo se zejména o dceřiné společnosti zahraničních bank.

⁸⁵ Tento zákon vycházel z německého vzoru a byly převzaty i části bankovních směrnic Evropské komise.

4.2 Situace před vstupem do Evropské unie

4.2.1 Rok 1993

Rozpad ČSFR přinesl kromě vzniku ČNB i potřebu stanovit nové hranice bankovního dohledu na území nově vzniklé České republiky. Bankovní rada ČNB schválila novely obezřetnostních pravidel o kapitálové přiměřenosti, úvěrové angažovanosti a pravidlech likvidity. Český bankovní dohled se začal dostávat do vědomí odborné veřejnosti i v zahraničí. Oblast kontroly se začala značně rozvíjet a byla zpracována podrobná analýza bankovního vývoje v období ČSFR. Bankovní dohled navrhl tzv. Jednotný systém hodnocení bank, který zakládal na rozdělení bank do podobných, lépe srovnatelnějších skupin. V roce 1993 se začaly projevovat významnější potíže v bankovním sektoru. První bankou v ČR, která se dostala do problémů v září 1993 a ČNB na ni uvalila nucenou správu, byla Kreditní a průmyslová banka Praha (KPB)⁸⁶. Její problémy spočívaly hlavně v nedostacích kapitálové vybavenosti a v likviditě zejména proto, že byly poskytovány nadměrné úvěry společnostem, které patřili generálnímu řediteli a současně majiteli banky. Ve chvíli, kdy ČNB uvalila nucenou správu na KPB, tyto těžce dobyté úvěry tvořily 2/3 úvěrového portfolia. Likviditu některých malých bank a bank, které měly problémy s časovou nerovností mezi strukturou aktiv a pasiv, negativně ovlivnilo zpřísnění podmínek k refinancování ČNB. KOB měla také problémy s požadavky bankovního dohledu a MF jako její zřizovatel se muselo zaručit za hospodaření banky a ze zdrojů Fondu národního majetku musel být posílen základní kapitál banky. Rok 1993, je dále charakteristický útlumem ve vydávání licencí, což bylo hlavně způsobeno novými regulativními pravidly ČNB. V tomto roce se nezakládaly univerzální tuzemské banky. Celkem však bylo povoleno 10 nových bank, které tvořily 4 stavební spořitelny – AR stavební spořitelna, Českomoravská stavební spořitelna, Wüstenrot – stavební spořitelna, Všeobecná stavební spořitelna Komerční banky, 2 banky se zahraniční účastí a 4 pobočky zahraničních bank.

4.2.2 Rok 1994

V roce 1994 se objevily problémy v subsektoru malých bank, které ukázaly na nedostatky v legislativě. Reakcí byla novela zákona o bankách, kterou byly zesíleny pravomoci ČNB. Zdokonalovala se pravidla pro přidělení licence, která omezila svým

⁸⁶ Kreditní a průmyslová banka Praha získala licenci v říjnu 1991.

zpřísněním vstup do sektoru např. byl navýšen minimální základní kapitál na 500 mil. Kč⁸⁷. Poprvé bylo zavedeno pojištění vkladů FO. Byla zdůrazněna potřeba hlubšího rozboru subsektoru malých bank. Potíže v bankovním sektoru pokračovaly i tento rok. První bankou, které byla odňata bankovní licence, byla Banka Bohemia⁸⁸. Nucená správa v ní byla zavedena k 31. 3. 1994 kvůli jejím podvodným finančním operacím, které ohrožovaly další existenci banky a 18. 7. 1994 byla bance licence odňata. Jelikož dříve neexistovalo pojištění vkladů, byla situace klientů banky řešena převzetím ČSOB. ČNB a MF se zavázaly ČSOB uhradit náklady a ztráty z této operace. Ze závažných problémů s nedostatečnou kapitálovou vybaveností a likviditou bylo zahájeno správní řízení o odnětí licence AB Bance⁸⁹. Problémové úvěry AB Banky tvořily téměř 40% z úvěrového portfolia. Správní řízení bylo nakonec zastaveno, protože Česká spořitelna, jako největší věřitel banky, ji převzala. ČNB a stát, resp. MF se opět zavázalo uhradit náklady a ztráty z této operace České spořitelně. Vydávání povolení k bankovní činnosti se tento rok razantně snížilo, ale i přesto bankovní sektor rostl. Byly vydány jen 4 licence a to 2 stavebním spořitelnám – ČS stavební spořitelně a HYPO stavební spořitelně, jedné pobočce zahraniční bance a jedné bance se zahraničním kapitálem.

4.2.3 Rok 1995

V roce 1995 musela být novelizována pravidla obezřetného podnikání bank, protože přestávala odpovídat současným podmínkám rozvoje bankovního sektoru. Byla stanovena pravidla pro povolování k emisi hypotéčních zástavních listů – tzv. hypotéční banky. Tento rok se také zintenzivnila kontrolní činnost. Na základě zhodnocení sektoru za tři čtvrtletí roku 1995 bankovní rada jednala a nakonec i odsouhlasila základní principy Konsolidačního programu II⁹⁰. Přispěla k tomu zejména situace v subsektoru malých bank. Celkem se na programu účastnilo 18 malých bank a bylo řešeno 15 ústavů. Bankovní sektor se přestal rozrůstat a začala jeho redukce, ale přesto byla vydána jedna bankovní licence a to České exportní bance⁹¹, která byla zřízená státem podle zvláštního zákona. Přetrvávající závažné problémy Kreditní a průmyslové banky přiměly bankovní radu k odnětí licence k 31. 8. 1995, stejné problémy a stejné rozhodnutí bankovní rady dostihly i AB Banku a Českou banku. Oběma byla licence odebrána k 15. 12. 1995.

⁸⁷ I dosud existující banky musely v určitém časovém období navýšit své základní jmění na požadovanou částku.

⁸⁸ Banka Bohemia získala licenci v lednu 1991.

⁸⁹ AB Banka získala licenci v dubnu 1991.

⁹⁰ Program se orientoval hlavně na malé tuzemské banky, jejichž kapitálová přiměřenost byla pod požadovaným minimem 8%.

⁹¹ Posláním České exportní banky jako specializované bankovní instituce je poskytovat státní podporu vývozu.

4.2.4 Rok 1996

Rok 1996 byl ve znamení přibližování našeho bankovníctví k bankovníctví vyspělých zemích zejména v souvislosti s připravovaným vstupem ČR do Evropské unie. Pro dosažení konsolidovaného a stabilního rozvoje bankovního sektoru a upevnění jeho důvěryhodnosti bylo třeba řešit problémy subsektoru malých bank⁹². Subsektor velkých bank pokračoval ve stabilním vývoji. Došlo k realizaci Konsolidačního programu II, který přispěl k ozdravení bankovního sektoru ČR, ale zároveň bylo třeba podpořit další rozvoj sektoru, který by vedl ke stabilizaci, a proto byl usnesením vlády ČR č. 539/1996 přijat program ke stabilizaci sektoru tzv. Stabilizační program⁹³. V první polovině roku 1996 ČNB vydala 2 licence a to pro dceřinu společnost West Deutsche Landesbank a pro zahraniční pobočku anglické Midland Bank. Během roku 1996 tyto banky svou činnost zatím nezahájily. V rámci ozdravení subsektoru malých bank byly odebrány 2 bankovní licence a byla zavedena nucená správa v 5 bankách. První licence byla odebrána 13. 5. 1996 a to První slezské bance⁹⁴. Druhá byla odebrána k 8. 8. 1996 Kreditní bance Plzeň⁹⁵. Obě přešly v likvidaci. Nucená správa byla zavedena 23. 4. 1996 v COOP bance, k 6. 6. 1996 v Podnikatelské bance, k 10. 7. 1996 v Realitbance a Velkomoravské bance, poslední byla zavedena 17. 9. 1996 v Agrobance Praha, která patřila jako jediná do skupiny velkých bank. V konkurzním řízení se od roku 1995 nacházela Kreditní průmyslová banka a Česká banka od roku 1996. Došlo i k dalším změnám ve struktuře bankovního sektoru ve vztahu k určité specializaci některých bank. Jednalo se o skupinu stavebních spořitelén, které vznikly mezi lety 1993 a 1994. Celkový počet bank v ČR byl stejný jako v roce předešlém a činil 55 bank, avšak aktivních bylo bank pouze 53.

4.2.5 Rok 1997

V roce 1997 ekonomika nevykazovala příliš příznivý vývoj. Ekonomický růst stagnoval, v polovině roku se objevily měnové turbulence a rozsáhlé záplavy na území ČR tento nepříznivý vývoj ještě umocnily. Tyto negativa se také projevila v bankovním sektoru a rok 1997 byl pro něj hodně složitým obdobím. Byl vyvíjen stále větší tlak na zvyšování obezřetnosti podnikání bank, což mělo pomoci k lepší stabilizaci sektoru. U některých bank pokračovaly konsolidační procesy a byl realizován Stabilizační program, kterého se v tomto

⁹² Subsektor malých bank představoval v této době asi 4% celkové bilanční sumy bankovního sektoru.

⁹³ Podstatou programu bylo nahrazení nekvalitních aktiv likviditou pomocí jejich odkupu speciální společností Českou finanční s. r. o.

⁹⁴ První slezská banka získala licenci v lednu 1993.

⁹⁵ Kreditní banka Plzeň získala licenci jako jedna z prvních v lednu 1990.

roce účastnilo 6 malých bank. Byl zahájen proces doprivatezace velkých bank⁹⁶. V souvislosti s budoucím přistoupením ČR k EU bylo třeba sladit právní předpisy s jejími požadavky⁹⁷. V oblasti regulace se musela zdokonalit pravidla zejména v rizikových oblastech, které doposud nebyly dostatečně efektivně ošetřeny, např. oblast tržního rizika. Samozřejmě tak, aby byla zabezpečena harmonizace s EU. Bankovní dohled vycházel při tomto z doporučení Basilejského výboru a direktiv EU. Rok 1997 pokračoval v redukci bankovního sektoru, která probíhala už od roku 1995. Poprvé nebyla vydána žádná licence. Naopak byly odebrány 4 licence. První byla odebrána k 31. 3. 1997 Bankovnímu domu Skala. Druhá byla odebrána 31. 5. 1997 Ekoagrobance. Třetí licence byla zrušena k 30. 6. 1997 Evrobance. Ekoagrobanka s Evrobankou byly částečně převzaty Union bankou. Na základě prohlášení konkurzu 18. 4. 1997 byla licence odebrána i Realitbance a to ke stejnému datu. Přehledněji s uvedeným datem udělení licence jsou tyto skutečnosti uvedeny v Tab. 4.2. Z poboček zahraničních bank, které získaly licenci v předešlém roce, zahájila v květnu činnost Midland Bank. West Deutsche Landesbank svou aktivní činnost během zákonem povolené doby nezačala. Během roku se nejdynamičtější rozvíjely pobočky zahraničních bank a banky se zahraničním majetkovou účastí. Základní jmění zvyšovaly zahraniční banky a malé banky, ale každý subsektor z jiného důvodu. Zahraniční banky zvyšovaly díky rozvoji svých aktivit. Malé banky posilovaly základní jmění z důvodů budoucí existence. Celkem k 31. 12. 1997 působilo v ČR 50 bank.

Tab. 4.2 Odebrané licence v roce 1997

Název banky	Udělení licence	Odebrání licence
Bankovní dům Skala	13. prosince 1990	31. března 1997
Realitbanka	1. listopadu 1991	18. dubna 1997
Ekoagrobanka	1. listopadu 1990	31. května 1997
Evrobanka	1. října 1991	30. června 1997

Zdroj: Polouček (1999), Bankovní dohled 1997, ČNB

⁹⁶ Mělo by tak postupně dojít k razantnímu poklesu státního podílu v bankovním sektoru.

⁹⁷ Zákon o bankách byl novelizován od roku 1992 již 9 krát.

4.2.6 Rok 1998

Bankovní dohled v roce 1998 vycházel ze střednědobé koncepce rozvoje na léta 1998 - 2000, která je komplexním dokumentem obsahujícím cíle bankovního dohledu a prostředky k jejich dosažení. Koncepce byla schválena radou ČNB v lednu 1998. V tomto roce vešly v platnost dvě novely zákona o bankách, díky nimž jsme se opět přiblížili k EU. V oblasti mezinárodních vztahů ČNB zintenzivňovala spolupráci s regulátory zemí, ve kterých mají sídlo banky, jejichž pobočky na našem území působí⁹⁸. Nadále se zlepšovala a zpřísňovala pravidla regulace. V systému pojištění vkladů došlo k významné události. Byla zvýšena maximální částka pro výplatu pojištěného vkladu z 200 tis. Kč na 400 tis. Kč, procento krytí z 80% na 90% z pojištěného vkladu a do systému pojištění vkladů byly zařazeny i právnické osoby.

Ve struktuře bankovního sektoru došlo k dalším podstatným změnám, které opět směřovaly k očištění sektoru od „nemocných“ bank a k posílení stabilizace. Čtyřem bankám a jedné pobočce zahraniční banky byla činnost zakázána. V lednu o licenci přišla West Deutsche Landesbank za nezahájení aktivní činnosti ve stanovené lhůtě. Z bank o licenci přišla 6. 5. 1998 COOP banka, která byla v nucené správě od roku 1996. Jejím majoritním akcionářem byla Česká finanční. Před odebráním licence byly ještě snahy o záchranu banky jejím převzetím Foresbankou Zlín. K fúzi však nedošlo, neboť se Foresbance nepodařilo zapsat navýšení kapitálu díky žalobám akcionářů COOP banky. K 10. 7. 1998 byla licence odebrána i Velkomoravské bance, na níž byl o 8 dní dříve vyhlášen konkurz. Svou činnost musela ukončit k 18. 9. 1998 Agrobanka Praha a k 24. 10. 1998 Pragobanka. Oběma byla licence odňata z důvodů neplnění požadavků obezřetného podnikání. Přehledněji je vývoj odebrání licencí v roce 1998 zobrazen v Tab. 4.3. Část aktiv Agrobanky převzala banka GE Capital Bank, která byla jedinou bankou, která získala v roce 1998 licenci. Na Pragobanku byl vyhlášen konkurz. V roce 1998 došlo i k dalším změnám ve struktuře bankovního sektoru. Šlo o fúzi mezi Bank Austria a Creditanstalt (působí nově pod názvem Bank Austria Creditanstalt Czech Republic) a k fúzi mezi HYPO-BANK a Vereinsbank (nově působí pod názvem HypoVereinsbank CZ). V roce 1998 nucená správa neprobíhala v žádné bance. V Podnikatelské bance⁹⁹ byla nucená správa z roku 1996 zrušena a byla odkoupena zahraničním investorem, který začal fungovat pod názvem J&T Banka. Celkem k poslednímu dni roku 1998 působilo u nás 45 bank a poboček zahraničních bank.

⁹⁸ Např. se Slovenskem, Velkou Británií, Francií, Nizozemím.

⁹⁹ Podnikatelská banka získala licenci v prosinci 1992.

Tab. 4.3 Odebrané licence v roce 1998

Název banky	Udělení licence	Odebrání licence
COOP banka	24. února 1992	6. května 1998
Velkomoravská banka	3. listopadu 1992	10. července 1998
Agrobanka Praha	1. července 1990	18. září 1998
Pragobanka	1. října 1990	24. října 1998
West Deutsche Landesbank	první polovina roku 1996	leden 1998

Zdroj: Bankovní dohled 1998, ČNB, Polouček (1999)

4.2.7 Rok 1999

S blížícím se budoucím přistoupením ČR k EU bankovní dohled pracoval na další harmonizaci regulatorního rámce, metod a postupů. Hlavním cílem je vytvořit ucelený, standardizovaný a transparentní systém regulace bankovního sektoru, který bude v souladu se Základními principy efektivního bankovního dohledu¹⁰⁰. Tento přístup se promítl do dalšího zdokonalování pravidel obezřetného podnikání. Byly vydány dvě důležitá opatření ČNB - v červnu opatření ČNB o kapitálové přiměřenosti obsahující úvěrové a nově i tržní riziko, které vejde v platnost 1. 4. 2000, a v červenci opatření o konsolidovaném dohledu. Opatření a vyhláškou ČNB byly upraveny i postupy pro žádost o udělení bankovní licence a pro žádost o povolení nabýt akcie banky. V tomto roce byly zahájeny práce na novelizaci zákona o bankách s cílem plné kompatibility s direktivami ES. V oblasti utváření bankovního sektoru se bankovní dohled účastnil na pokračujícím procesu privatizace - belgické KBC Bank byl prodán státní podíl v Československé bance. Tento rok nebylo vydáno žádné PO oprávnění působit jako banka. V subsektoru malých bank byly odebrány 3 licence – 4. 2. 1999 Universal Bance¹⁰¹, která se od 12. 2. 1999 nacházela v konkurzním řízení, 9. 11. 1999 Moravia Bance¹⁰², v které bylo zahájeno konkurzní řízení 8. 12. 1999. Oběma bankám byla licence odňata z důvodů neplnění požadavků obezřetného podnikání. O odnětí licence požádala ČNB Foresbanka¹⁰³, která ještě před tím převedla podstatnou část svých aktiv do jiné banky. Licence ji byla odňata 1. 3. 1999. Nucená správa nebyla zavedena v žádné bance. K 31. 12. 1999 působilo v českém bankovním sektoru 42 bank a poboček zahraničních bank.

¹⁰⁰ Dokument vznikl pod záštitou Basilejského výboru pro bankovní dohled.

¹⁰¹ Universal banka získala licenci v lednu 1993.

¹⁰² Moravia banka získala licenci v květnu 1992.

¹⁰³ Foresbanka získala licenci v září 1993.

4.2.8 Rok 2000

V roce 2000 ekonomika začala oproti předchozím létům vykazovat příznivý vývoj, což se pozitivně odrazilo v bankovním sektoru – celková bilanční suma bank rostla spolu s objemem poskytnutých čistých úvěrů, poměrně stabilně rostl i objem přijatých vkladů, zlepšovaly se ukazatele kvality bankovního podnikání apod. V tomto roce byla zprivatizována další velká banka – státní podíl v České spořitelně koupila belgická KBC Bank. Obojí přispělo k lepší konsolidaci sektoru bank. Bankovní dohled se soustředil na dokončení všech úkolů, které byly vysloveny ve střednědobé koncepci. V oblasti kompatibility s mezinárodními standardy bylo dosaženo vysoké úrovně s drobnými odlišnostmi, na jejichž odstranění se tento rok bankovní dohled orientoval. Týkalo se to hlavně opatření ČNB pokrývajících základní rizikové oblasti bank. V posledních letech se bankovní dohled začíná také více orientovat na veřejnost s cílem upevnit důvěryhodnost bankovního sektoru, a proto bylo v roce 2000 novelizováno opatření o zveřejňování informací bankami z roku 1998.

Vývoj počtu bank navazoval na klesající trend předešlých let, ale s tím rozdílem, že dříve byly licence odebírány hlavně z důvodů špatného hospodaření, v tomto roce byly rušeny zejména v souvislosti s fúze jednotlivých bank. K 30. 9. 2000 došlo ke sloučení Erste Bank Sparkassen¹⁰⁴ a České spořitelny. V prosinci 2000 Banka Haná¹⁰⁵ oznámila ukončení podnikání v bankovníctví. Ještě před tím prodala v roce 1998 většinu svých aktiv Investiční a Poštovní bance (IPB) a od této doby vyvíjela minimální aktivitu. Licence ji zanikla 1. 12. 2000. Nejvýznamnější událostí roku 2000 bylo zavedení nucené správy v IPB, která byla třetí největší bankou v zemi. Banka se během krátké doby dostala do beznadějného stavu. Nekvalitní úvěry a ztrátové obchody ohrožovaly na tři sta miliard vkladů a tím pádem i velkou část ekonomiky. Tuto situaci ještě umocnil prudký pokles vkladů. Management ani akcionáři IPB neprovedli žádná opatření, která by napomohla k vyřešení situace, proto musela ČNB 16. 6. 2000 zavést nucenou správu a aby nedošlo k panice, ještě ten den vydala záruku vůči věřitelům IPB. Ztráty banky značně převyšovaly její kapitál, a proto začala ČNB jednat o odnětí licence. Tato kritická situace byla vyřešena 19. 6. 2000, kdy na základě dohody mezi ČNB, MF a ČSOB došlo k převzetí IPB ČSOB. Do ČSOB byla převedena všechna aktiva a pasiva IPB. Ze strany ČNB a MF byly vydány záruky vůči ČSOB z důvodů omezení rizik spojených s převzetím IPB. Na konci roku 2000 bankovní sektor tvořilo 40 bank a poboček zahraničních bank.

¹⁰⁴ Erste Bank Sparkassen získala licenci v únoru 1993.

¹⁰⁵ Banka Haná získala licenci v lednu 1991.

4.2.9 Rok 2001

Během roku 2001 proběhlo ověřování souladu regulace a výkonu bankovního dohledu naší země s evropskými direktivami a mezinárodními standardy, proto na přelomu roku 2000 a 2001 u nás proběhl Financial Sector Assessment Program (FSAP)¹⁰⁶. Na základě kterého byl hodnocen celý regulatorní rámec a plnění Základních principů pro efektivní bankovní dohled. Za hodnocené období bylo naplňováno 20 principů z celkových 25. Byl oceněn pokrok, kterého bankovní dohled dosáhl, a byla vydána doporučení pro další činnosti bankovního dohledu – rozšířit dohled na konsolidovaném základě na finanční a smíšené holdingy, zavést systém hodnocení kvality a efektivnosti bankovního dohledu, zaměřit regulaci a dohled na kvalitativní stránku činnosti bank, zpracovat systém řízení likvidace do zákona o bankách apod. Mezi první kroky v plnění doporučení můžeme zařadit vydání opatření ČNB o standardech řízení likvidity. V roce 2001 došlo k novelizaci zákona o ČNB a byl upraven i zákon o bankách¹⁰⁷. Obojí přispělo k dalšímu přiblížení se evropským normám. V září 2001 byla přijata další novela týkající se systému pojištění vkladů v ČR – maximální částka pro výplatu pojištěných vkladů byla navýšena na 25.000 eur, procento krytí zůstává na 90% z pojištěného vkladu a pojištění bylo rozšířeno na vklady v cizí měně¹⁰⁸. Tento rok byla ukončena privatizace velkých českých bank – státní podíl v Komerční bance (KB) byl prodán francouzské Société Générale. Stejně jako předešlý rok došlo k poklesu počtu bank o 2 banky. K 1. 10. 2001 došlo k fúzi mezi HypoVereinsbank CZ a Bank Austria Creditanstalt Czech Republic¹⁰⁹ (nově působí pod názvem HVB Bank Czech Republic). Podle plánu k 31. 8. 2001 ukončila činnost Konsolidační banka¹¹⁰ a byla přetransformována na Českou konsolidační agenturu. Licence ji zanikla následující den, tedy 1. 9. 2001. V nucené správě se stejně jako loni nacházela IPB. V březnu 2001 byla ukončena likvidace v Evrobance. 31. 12. 2001 tvořilo bankovní sektor 38 bank a poboček zahraničních bank.

4.2.10 Rok 2002

Výkon bankovního dohledu ČNB v roce 2002 vycházel ze střednědobé koncepce na léta 2002 až 2004, která byla schválena na počátku roku. Hlavní úkoly koncepce se odvíjely z požadavku plné harmonizace s právem ES a mezinárodními standardy s cílem vytvořit

¹⁰⁶ FSAP byl realizován společně Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou.

¹⁰⁷ Obě tyto novely vstoupily v platnost v roce 2002.

¹⁰⁸ Zároveň s touto novelou se parlament rozhodl o zpětném odškodnění vkladatelů Pragobanky, Universal banky a Moravia banky, které zkrachovaly v období 1998 - 1999 a nyní se nacházejí v konkurzním řízení a to až do výše 4 milionů Kč na vkladatele.

¹⁰⁹ Obě tyto banky vznikl fúzí v roce 1998.

¹¹⁰ Konsolidační banka zahájila svou činnost v únoru 1993.

regulatorní rámec pro banky a konsolidační celky, který povede k obezřetnému podnikání a zároveň nenaruší zdravou soutěž. V legislativní oblasti došlo k tzv. harmonizační novele zákona o bankách č. 126/2002 Sb. v rámci, které byly do zákona zapracovány ustanovení vztahující se k jednotné bankovní licenci, které vejdou v platnost v den přistoupení ČR do EU. Vyhláškou ČNB z 8. 4. 2002 byly změněny požadavky v licencování a podmínky pro vstup nových investorů do bank. Během roku 2002 byla novelizována trojstranná dohoda o spolupráci z roku 1998 mezi ČNB, MF a Komisí pro cenné papíry. Impulsem pro novelizaci byla potřeba důslednějšího dohledu na konsolidovaném základě. Na rychlý rozvoj finančních trhů a potřebu zvýšit bezpečnost a stabilitu reagoval Basilejský výbor pro bankovní dohled novou basilejskou kapitálovou dohodou tzv. Basel II¹¹¹, která je oproti původní komplexnější a hlavní důraz klade na měření rizik a podporu zlepšování řízení rizik v bankách. Je zřejmé, že budoucí činnost bankovního dohledu ČNB bude zaměřena na doporučení vyplývajících z Basel II. Ukončení privatizace velkých českých bank zásadně změnilo vlastnickou strukturu bankovního sektoru v ČR – v roce 2002 bylo zhruba 93% bilanční sumy spravováno bankami s převažujícím zahraničním kapitálem a v 9 bankovních subjektech zahraniční kapitál tvořil 100%, čistě český kapitál byl pouze v 5 bankách. Po pětiletém moratoriu vydávání licencí byla v roce 2002 vydána jedna bankovní licence a to 31. 10. 2002 Wüstenrot hypotéční bance, která se zařadila do skupiny malých bank. V důsledku fúze s KB zanikla 31. 3. 2002 licence pobočky Sociétés Générales v Praze. Po dvou letech byla 16. 6. 2002 ukončena nucená správa v IPB a na základě rozhodnutí valné hromady byla licence IPB¹¹² odebrána k 7. 8. 2002. Ukončením činnosti se problémy IPB zdaleka nevyřešily a tato kauza se promítá do dalších let. Na konci roku 2002 tvořilo bankovní sektor 37 bank a poboček zahraničních bank.

4.2.11 Rok 2003

Jelikož rok 2003 byl posledním rokem před vstupem ČR do EU, provázely ho zintenzivňující se přípravy na budoucí přistoupení ČR k EU. Bankovní dohled se proto stále více zapojoval do mezinárodní spolupráce a vytvářel užší vazby se zahraničními orgány. Priority bankovního dohledu ČNB v roce 2003 vycházely z konceptu Basel II a doporučení FSAP. V oblasti regulace bylo prioritami rozšířit regulatorní rámec o opatření, která stanoví požadavky na řízení bankovních rizik a které stanoví požadavky regulace na postupy bank při vytváření zábran proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Proto ČNB vytvářela nové a novelizovala stávající vyhlášky a opatření upravující podnikání bank tímto směrem.

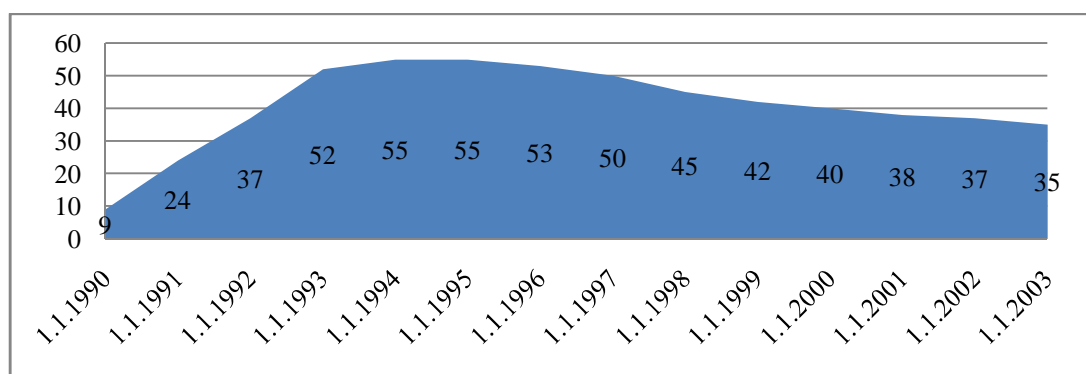
¹¹¹ ČR byla kromě Ruska jedinou východoevropskou zemí, která se podílela na tvorbě Basel II.

¹¹² IPB zahájila činnost v lednu 1990.

Výkon bankovního dohledu se zaměřoval také na posilování kvality dohledu na dálku i na místě včetně dohledu na konsolidovaném základě. K tomuto významně přispěla novela zákona o bankách z předešlého roku, protože umožňuje rozšířit dohled na konsolidovaném základě na skupiny vedené finančními nebo smíšenými holdingy. V souvislosti s budoucí platností jednotné licence byla zahájena příprava k její praktické aplikaci na základě analýzy, která měla zjistit veškeré její dopady na bankovní dohled a bankovní sektor v ČR a vybrat oblasti, na kterých bude třeba ještě zapracovat. Od ledna 2003 začal v ČR působit finanční arbitr, který se zabývá řešením sporů v oblasti platebního styku¹¹³. Vývoj počtu bank měl opět klesající tendence. V roce 2003 se celkový počet snížil o 2 banky oproti loňsku. Z důvodů trvání závažných nedostatků v činnosti banky a porušování zákona o bankách prostřednictvím trvalého nedodržování platební schopnosti byla 2. 5. 2003 Union bance¹¹⁴ odebrána licence. Druhá licence byla odňata 4. 7. 2003 Plzeňské bance¹¹⁵ taktéž z důvodu nedodržování platební schopnosti. Obě banky se nacházejí od roku 2003 v likvidaci a konkurzu. I přesto, že se počet bank snížil na celkových 35 bank k 31. 12. 2003. Byl český bankovní sektor označován za stabilní. Přispělo k tomu i fakt, že všechny banky v roce 2003 dosahovaly minimální hodnoty kapitálové přiměřenosti 8%.

Během období 1990 – 2003 došlo k výrazným změnám ve struktuře bankovního sektoru. Do konce roku 1994 výrazně narůstal počet bank a od roku 1995 naopak byla nastartována jejich redukce. Tato skutečnost je zobrazena v Graf 4.1, který zobrazuje počet bank, které v období 1990 – 2003 zahájily činnost pro klientelu.

Graf 4.1 Počet bank v období 1990 – 2003

Zdroj: http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab01.html

¹¹³ Finanční arbitr není součástí bankovního dohledu a jeho funkce je zcela nezávislá na ČNB. Může řešit spory do max. výše převodu 50 000 eur. Spory vyšších částek se zabývá příslušný soud.

¹¹⁴ Union banka zahájila činnost v listopadu 1991.

¹¹⁵ Plzeňská banka zahájila činnost v říjnu 1993.

4.3 Situace po vstupu České republiky do Evropské unie

4.3.1 Rok 2004

Hospodářský růst české ekonomiky se vyvíjel v trendu růstu předchozích let. Významnou událostí roku 2004 bylo přistoupení České republiky k Evropské unii 1. 5. 2004. Tento vstup znamenal pro bankovní dohled omezení pravomocí v dohledu poboček zahraničních bank, protože hlavní zodpovědnost za dohled nad těmito pobočkami přebíral regulátor domovské země. Celkově se zintenzivnila spolupráce se zahraničními regulátory hlavně z důvodů platnosti jednotné bankovní licence. Činnost bankovního dohledu vycházela v tomto roce z požadavků střednědobé koncepce na léta 2002 - 2004 se záměrem vytvoření komplexního regulatorního rámce jak pro banky, tak pro konsolidované celky, který splňuje principy regulace platné v EU. V návaznosti na harmonizaci zákona o bankách s evropskou bankovní směrnicí bylo v polovině roku 2004 dokončeno přelicencování bank, které začalo v roce 2002¹¹⁶. Pro změny v regulaci a legislativě byla východiskem další činnosti taktéž harmonizace právních předpisů s právem ES. V roce 2004 bylo tímto směrem novelizováno pět zákonů, které se týkaly bankovního sektoru. Novelizace zákon o bankách přinesla změnu ve vydávání hypotečních zástavních listů, kdy tato činnost již nespadá do kompetence ČNB a odpadla tak i regulační činnost¹¹⁷ této oblasti. V den vstupu ČR do EU nabyla v plném rozsahu harmonizační novela zákona o bankách č. 126/2002 Sb. Za nejvýznamnější prvek této novely lze označit přijetí principu jednotné bankovní licence, který vychází ze svobody volného pohybu služeb. Podstatou jednotné bankovní licence¹¹⁸ je existence pouze jedné licence, kterou banka získala ve své domovské zemi, která je členem EU a může vykonávat činnost i v jiném členském státě aniž by v hostitelské zemi musela o licenci žádat. Nad těmito subjekty má ČR pouze omezené pravomoci a jejich činnost podléhá dohledu domovské země. To však neznamená, že by pobočky nemusely dodržovat české zákony. Všech 9 poboček zahraničních bank, které na našem území již delší dobu působily, přešly automaticky do režimu jednotné bankovní licence. Během roku 2004 vznikla v rámci tohoto režimu na našem území další pobočka a to z Rakouska, která zahájila činnost v následujícím roce. Celkem v průběhu roku oznámilo 63 zahraničních bank z členských států záměr nabízet v ČR své služby v rámci jednotné licence.

¹¹⁶ Poslední licence byla vydána 25. 5. 2004.

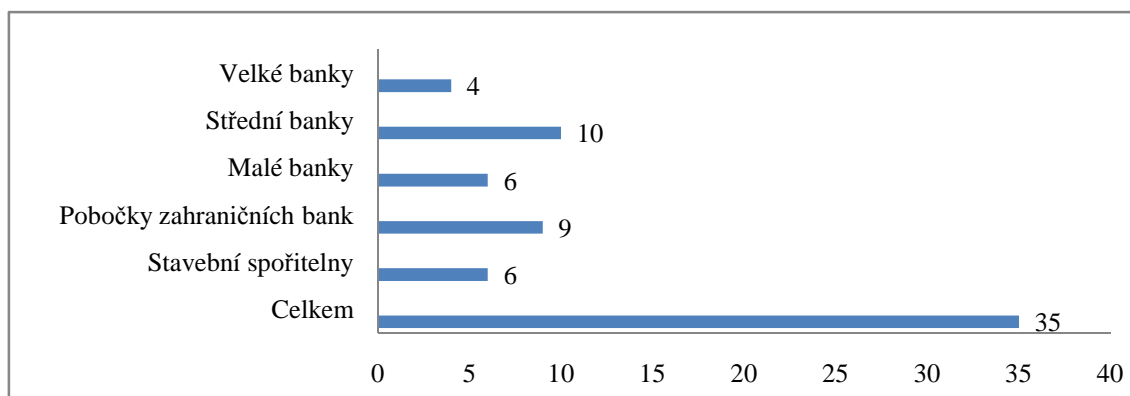
¹¹⁷ Tato problematika je od tohoto okamžiku obsažena pouze v zákoně o dluhopisech.

¹¹⁸ Můžeme se setkat i s jinými názvy např., jednotná evropská licence, evropský pas, jednotná licence apod.

Přistoupení ČR k EU nemělo na tuzemské banky téměř žádný negativní dopad, čemuž významně napomohla postupná integrace do evropského systému, která probíhala v předešlých letech a velký přínos mělo i dokončení privatizace velkých bank. Ani oznámení 63 zahraničních bank neznamenal pro český bankovní sektor významné riziko, protože služby byly většinou poskytovány v rámci tzv. přeshraničního poskytování služeb, kdy se nemusí zakládat pobočky v hostitelské zemi.

Celkový vývoj bankovního sektoru v roce 2004 lze označit za stabilní. Tento rok poprvé od vzniku ČNB nebyla žádné bance odebrána bankovní licence, nebyla zavedena a ani neprobíhala nucená správa. Stejně tak nebylo vydáno povolení působit jako banka žádnému subjektu i když ČNB byla předložena jedna žádost o udělení licence zakladatelem, který měl sídlo mimo EU. Správní řízení v této věci bylo nakonec zastaveno. Jediné změny, které ve struktuře bankovního sektoru probíhaly, byly změny názvů bank, ke kterým došlo z rozhodnutí akcionářů viz Tab. 4.4. Celkem tvořilo bankovní sektor na konci roku stejně jako předešlý rok 35 bank a poboček zahraničních bank a nezměnilo se ani rozdělení bank do skupin, které je zobrazeno v Graf 4.2.

Graf 4.2 Rozdělení bank do skupin

Zdroj: Bankovní dohled 2004, ČNB

Tab. 4.4 Změny názvů bankovních institucí v roce 2004

Původní název	Nový název
Credit Lyonnais Banka Praha	CALYON BANK CZECH REPUBLIC
Interbanka	BAWAG Bank CZ
První městská banka	PPF banka
Sparkasse Mühlviertel-West	Oberbank AG
Dresdner Bank CZ	BAWAG Bank CZ

Zdroj: Bankovní dohled 2004, ČNB

4.3.2 Rok 2005

V roce 2005 se ekonomika stejně jako předešlý rok nacházela ve vzestupné fázi hospodářského cyklu. Ekonomický růst oproti předešlým létům značně zrychlil, což mělo pozitivní vliv na bankovní sektor. Činnost bankovního dohledu ČNB se v roce 2005 odvíjela od plnění úkolů, které vycházely z nově schválené střednědobé koncepce bankovního dohledu ČNB, která bude platit v následujícím pětiletém období. Mezi hlavní oblasti koncepce patří např. zavedení nové kapitálové koncepce tzv. Basel II, sladění postupů a standardů se zahraničními i tuzemskými regulátory bankovního sektoru, integrace dohledu nad finančním trhem do ČNB, vytvoření systému hodnocení kvality a efektivnosti bankovního dohledu. Samostatný výkon bankovního dohledu se v roce 2005 zaměřil na posilování dohledu na dálku i na místě, na těsnější spolupráci s tuzemskými a zahraničními regulátory finančního trhu. Prioritou bylo sladit postupy a standardy se zahraničními i tuzemskými regulátory vzhledem k vlastnické struktuře českého bankovního sektoru, kde více jak 96% celkových aktiv je pod kontrolou zahraničních vlastníků. Bankovní dohled pracoval také na rychlém sloučení dohledu nad finančním trhem do ČNB. Rok 2005 byl tedy posledním, ve kterém ČNB vykonávala pouze dohled nad bankami¹¹⁹. V souvislosti s tímto bylo třeba zapracovat zákonné normy vztahující se na budoucí sloučení dohledu. Integrace přinese zlepšení kvality dohledu, efektivnější fungování a v neposlední řadě i snížení nákladů dohledu. ČNB pracovala mimo jiné i na zavedení nové kapitálové koncepce tzv. Basel II, která přinese podstatné změny v bankovní regulaci a umožní lepší regulaci rizik, kterými jsou banky vystavovány. V oblasti mezinárodní spolupráce se tento rok opět prohloubila bilaterální spolupráce tzv. Memoranda of Understanding.

V oblasti licenční a povolovací byl rok 2005 v počtu zahájených správních řízení oproti roku 2004, kdy bylo ukončeno přelicencování bank, průměrný. Celkem bylo vydáno 14 správních rozhodnutí, z kterých se 5 týkalo změn bankovních licencí. Záměr nabízet přeshraničně své služby v režimu jednotné licence oznámilo ČNB 45 institucí z členských států. Celkový počet těchto subjektů na konci roku byl 108. V režimu jednotné licence došlo k přeměně jedné střední banky¹²⁰ na pobočku zahraniční banky a celkem bankovní dohled obdržel tři oznámení o zřízení poboček v rámci tohoto režimu, jejichž název a datum zahájení činnosti je uvedeno v Tab. 4.5.

¹¹⁹ Dohled nad ostatními částmi finančního trhu byl v kompetenci jiných orgánů – Komise pro cenné papíry, Úřadu pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním pojištěním MF a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami.

¹²⁰ CALYON BANK CZECH REPUBLIC.

Tab. 4.5 Oznámení o zřízení poboček v rámci režimu jednotné licence v roce 2005

Název banky	Domovský stát	Zahájení činnosti
Fortis Bank SA/NV	Belgie	Srpen 2005
CALYON S.A..	Francie	Listopad 2005
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ (Holland) N.V	Japonsko	Duben 2006

Zdroj: Bankovní dohled 2005, ČNB

Kromě zahájení činnosti dvou poboček zahraničních bank uvedených v tabulce, zahájila v režimu jednotné licence činnost ještě rakouská PRIVAT BANK AG der Raiffeisenlandesbank Oberösterreich. Stejně jako v roce předešlém nebyla vydána žádná bankovní licence i když byla předložena jedna žádost o její udělení ze strany banky sídlící mimo EU. Správní řízení v této věci nebylo zatím ukončeno. V roce 2005 došlo také k fúzi mezi BAWAG Bank CZ a BAWAG International Bank CZ (nově působí pod názvem BAWAG Bank CZ). Další změny bankovního sektoru neměly na jeho strukturu vliv, protože se jednalo pouze o změny názvů bankovních subjektů viz Tab. 4.6. K 31. 12. 2005 tvořilo bankovní sektor ČR 36 bank a poboček zahraničních bank.

Tab. 4.6 Změny názvů bankovních institucí v roce 2005

Původní název	Nový název
Všeobecná stavební spořitelna Komerční banky	Modrá pyramida stavební spořitelna
GE Capital Bank	GE Money Bank

Zdroj: Bankovní dohled 2005, ČNB

4.3.3 Rok 2006

Činnost bankovního dohledu stejně jako v předešlém roce vycházela ze střednědobé koncepce na léta 2005 – 2010. Nejvýznamnější událostí roku 2006 vycházející z této koncepce bylo sjednocení dohledu nad finančním trhem do ČNB. Do 31. 3. 2006 ČNB regulovala a dohlížela pouze na banky a konsolidované celky. Od 1. 4. 2006 se stala ČNB jediným tuzemským regulátorem a dohlížitelem nad celým finančním trhem České republiky, resp. nad bankovním sektorem, družstevními záložnami, kapitálovým trhem, kolektivním investováním, pojišťovnictvím a penzijním připojištěním. K tomuto došlo na základě

novelizace zákona o ČNB zákonem č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem. Integrace kromě zefektivnění a zvýšení kvality dohledu a snížení nákladů přinesla potřebu sjednotit regulatorní pravidla a požadavky v oblastech, kde to bylo nutné a účelné. Jelikož se bankovní dohled ČNB značně rozšířil, byl ustanoven Výbor pro finanční trh¹²¹, který se stal poradním orgánem ČNB v oblasti dohledu nad finančním trhem. ČNB vznikla nová zákonná povinnost každoročně vypracovávat Zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem¹²², která musí být předložena Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě nejpozději do 30. června následujícího roku. Integrace proběhla hladce bez jakýchkoliv negativních dopadů na fungování finančního trhu a výkon dohledu.

V oblasti legislativy byla nejvýznamnější změna taktéž novelizace zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB zákonem č. 57/2006 Sb. Celkem bylo novelizováno ještě 7 dalších zákonů týkajících se finančního trhu ČR. Pro upřesnění těchto novel vydala ČNB v roce 2006 16 vyhlášek a 7 opatření. MF spolu s ČNB pracovalo na přípravách nového zákona, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Nový zákon by měl nabýt účinnosti 15. 12. 2007 a měl by přispět k dalšímu sladění naší legislativy s doporučením FATF¹²³. V roce 2006 pokračovala ČNB ve spolupráci s Českou bankovní asociací a Komorou auditorů ČR¹²⁴ na závěrečné legislativní fázi Basel II a na konci roku byla práce po necelých pěti letech ukončena.

Během roku dostala ČNB celkem 33 podnětů pro zahájení správního řízení z toho 14 žádostí od bank. Jedna žádost se týkala rozšíření licence. V roce 2006 opět byla předložena žádost z roku 2005 o udělení bankovní licence subjektu, který sídlí mimo EU. Správní řízení bylo ukončeno zamítnutím žádosti. V rámci režimu jednotné licence na našem území poskytovalo přeshraničně své služby na konci roku 2006 137 bank z členských zemí. Ve struktuře bankovního sektoru nedošlo k nijak významným změnám ani v tomto roce. Počet bank se zvýšil o jednu – pobočku zahraniční banky v režimu jednotné licence Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ (Holland) N.V. Prague Branch. Došlo ke změně názvu jedné banky – Českomoravská hypoteční banka se přejmenovala na Hypoteční banku. Byl zahájen proces sloučení HVB Bank a Živnostenské banky v následujícím roce. Na konci prosince 2006

¹²¹ Výbor pro finanční trh vznikl na základě zákona č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem.

¹²² Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem nahradila stávající dokument Bankovní dohled.

¹²³ Financial Action Task Force je mezivládní organizace, která je hlavním celosvětovým orgánem v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

¹²⁴ Tzv. trilaterální projekt.

tvořilo bankovní sektor celkem 37 bankovních subjektů z toho 24 bank a 13 poboček zahraničních bank. V podstatě se nezměnilo rozdělení bank do skupin ani jejich podíl na celkové bilanční sumě, který je zobrazen v Tab. 4.7. Tabulka uvádí všechny banky, které získaly licenci k danému roku.

Tab. 4.7 Podíl jednotlivých skupin bank na celkové bilanční sumě v %

	2004	2005	2006
Banky celkem	100	100	100
Velké banky	59,8	61,2	59,8
Střední banky	15,9	15,1	16,2
Malé banky	2,3	2,0	2,3
Pobočky zahraničních bank	10,0	9,5	9,2
Stavební spořitelny	12,0	12,2	12,5

Zdroj: Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006, ČNB

4.3.4 Rok 2007

V roce 2007 byla činnost ČNB nejvíce ovlivněna integrací činností dohledu nad finančním trhem a zavedením Basel II. Integrace dohledu nad finančním trhem přinesla intenzivní sbližování postupů při výkonu dohledu nad všemi segmenty finančního trhu a přípravu nového organizačního uspořádání dohledu, které vychází doposud ze sektorového modelu dohledu a nově bude vycházet z modelu funkcionálního. Konkrétně se orgán regulace a dohledu zaměřil na sjednocení pravidel pro udělování licencí a povolení a sjednocení postupů při výkonu dohledu. Samotný výkon dohledu stejně jako v předešlých letech spočíval v dohledu na dálku i na místě, který probíhal jako komplexní nebo dílčí prošetření subjektu. Z důvodů turbulencí na světových trzích, které byly vyvolány problémy na hypotéčním trhu v USA¹²⁵, se dohled na dálku zaměřil na jejich možné dopady na hospodaření tuzemských finančních institucí. Byla proto prověřována portfolia institucí a zjišťována jejich angažovanost na americkém hypotéčním trhu. ČNB v tomto roce také pokračovala v aktivitách, které souvisely se zavedením nové regulatorní koncepce Basel II, čímž má být posílena stabilita a transparentnost nejen bankovního sektoru, ale celého finančního trhu. Tyto aktivity byly zahájeny již na přelomu století. V roce 2006 byla ukončena legislativní fáze

¹²⁵ Tzv. první vlna současné světové finanční krize – srpen 2007 až září 2008.

Basel II a tento rok ČNB Basel II uvedla v praxi a bude již jen získávat zkušenosti a zdokonalovat ho. V oblasti zahraniční spolupráce byli stejně jako v předešlých letech pracovníci ČNB zapojeni no mezinárodních a evropských institucí¹²⁶ a jejich programů. Docházelo k výměně informací a spolupráci se zahraničními partnerskými orgány dohledu.

V oblasti legislativy, kde úzce spolupracuje ČNB s MF na přípravě zákonů týkajících se finančního trhu, došlo ke změnám, které hlavně souvisely s transpozicí evropských směrnic¹²⁷ týkajících se Basel II do českého právního řádu. Opět byl novelizován zákon o bankách a další 4 zákony vztahující se k finančnímu sektoru ČR. Stejně jako v roce 2006 pokračovala spolupráce MF a ČNB na přípravě zákona týkajícího se problému praní špinavých peněz¹²⁸. Součástí přípravy jsou i návrhy novelizace devizového zákona a zákona o platebním styku. Návrhy těchto tří zákonů byly předloženy Poslanecké sněmovně v prosinci 2007. Nedošlo tedy k naplnění, že zákon AML nabude účinnosti 15. 12. 2007.

Během roku 2007 dostala ČNB 67 podnětů pro zahájení správního řízení z toho 29 od bank. Stejně jako v minulých dvou letech byla předložena žádost o udělení licence ze strany zakladatele mimo EU. Jednalo se stále o stejného žadatele – společnost První česko-ruská banka, s.r.o., Moskva. Správní řízení ani tento rok nebylo ukončeno. Záměr zřídit pobočku v rámci režimu jednotné licence předložily ČNB dvě banky. Celkově ke konci roku 2007 oznámilo ČNB svou činnost v rámci přeshraničního poskytování služeb 198 bank z členských států EU. Struktura bankovního sektoru se vyvíjela po vzoru předchozích let. Své služby nabízí stejný počet bank a poboček zahraničních bank jako v loňském roce. Došlo pouze ke změně ve vnitřní struktuře bankovního sektoru. Byla sloučena HVB Bank Czech Republic s Živnostenskou bankou a nově tato skupina působí od 5. 11. 2007 pod názvem UniCredit Bank Czech Republic. Svou bilanční sumou spadá do subsektoru velkých bank. IC Banka byla převzata italskou bankovní společností a nově zde působí v subsektoru malých bank jako Banco Popolare Česká republika. Úplně novým subjektem se stala polská BRE Bank SA, která zřídila pobočku zahraniční banky pod značkou mBank. Druhá banka, která předložila záměr zřídit pobočku na území ČR, do konce roku 2007 takto neučinila. K 31. 12. 2007 v českém bankovním sektoru působilo 23 bank a 14 poboček zahraničních bank.

¹²⁶Např. do Evropské komise, Evropské centrální banky a Banky pro mezinárodní platby.

¹²⁷ Jsou to směrnice 2006/48/ES a 2006/49/ES.

¹²⁸ Tzv. zákon AML.

4.3.5 Rok 2008

Vývoj finančního sektoru a celé ekonomiky ČR ovlivnila tzv. druhá vlna finanční krize¹²⁹. První 3Q roku 2008 růst ekonomiky pozvolna zpomaloval, ve 4Q došlo k prudkému poklesu, což se negativně promítlo nejen na trhu práce, ale celkově se zhoršilo podnikatelské klima a poklesla podnikatelská důvěra ve všech odvětvích. Klienti bankovních subjektů přestávají mít důvěru ve stabilitu těchto institucí a někteří z nich začínají hledat alternativy pro uložení svých finančních prostředků¹³⁰.

Od 1. ledna 2008 je v ČNB uplatňován při výkonu dohledu funkcionální model, což přispělo k další integraci útvarů dohledu v ČNB a lze lépe harmonizovat postupy a přístupy v oblasti licencí, regulace a správních řízení. Nově vznikly a zahájily činnost sekce regulace a analýzy finančního trhu, licenčních a sankčních řízení a dohledu nad finančním trhem, které nahradily stávající sekci bankovního dohledu a regulace, sekci regulace a dohledu nad pojišťovnami a sekci regulace a dohledu nad finančním trhem¹³¹. ČNB se v tomto novém organizačním uspořádání zaměřovala zejména na sjednocení pravidel pro udělování licencí a vydávání povolení k podnikání na finančním trhu a také na to, aby stejná rizika, která přináší podnikání na finančním trhu, byla ve všech jeho sektorech regulována podobně. Regulace se tak má stát „jedním z nástrojů na podporu rovnosti konkurenčních podmínek na finančním trhu“¹³². Je však důležité, aby ČNB při prosazování jednotného dohledu a jeho výkonu respektovala individuální rizikové profily jednotlivých subjektů, na které dohlíží. Od 1. 1. 2008 vstoupila v platnost některá dosud neúčinná ustanovení konceptu Basel II. Jde např. o nové přístupy k výpočtu kapitálové přiměřenosti.

S více jak půlročním zpožděním vstoupil v platnost v červnu 2008 zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a spolu s ním zákon č. 254/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona č. 253/2008 Sb. Mimo jiné byl tímto zákonem novelizován i zákon o bankách. Doposud se podařilo většinu evropské legislativy zapracovat do příslušných zákonů a dosáhnout tak sladění s evropskými předpisy. Stejně jako v předešlých letech lze český bankovní sektor označit za stabilní i přes nepříznivý vývoj na zahraničních trzích. K 1. lednu 2008 si zřídila na našem území pobočku irská Citibank Europe do níž se transformovala ze

¹²⁹ Září až listopad 2008.

¹³⁰ Drahé kovy, umění apod.

¹³¹ Organizační struktura dohledu ČNB v roce 2007 a 2008 je zobrazena v příloze č. 1a, 1b.

¹³² Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2007.

subsektoru středních bank česká Citibank¹³³. Stejně tak si pobočku založila v Praze islandská Straumur-Burdaras Investment Bank. V dubnu 2008 po třech letech vyhověla ČNB žádosti o udělení licence ze strany zakladatele mimo EU – společnosti První česko-ruská banka, s.r.o., Moskva pro Banku mezinárodní spolupráce, Praha a 17. 4. 2008 jí licenci udělila. Již několikaletý světový i evropský trend konsolidace bankovních skupin se promítl i do roku 2008. Došlo k fúzi mezi Raiffeisenbank a eBankou, která zanikla a nově tato skupina působí v subsektoru středních bank jako Raiffeisenbank. K fúzi došlo i ve skupině stavebních spořitelů mezi Raiffeisenbank stavební spořitelnou a HYPO stavební spořitelnou (nově působí pod názvem Raiffeisen stavební spořitelna). BAWAG Bank CZ se přejmenovala na LBBW Bank CZ. Banka pro mezinárodní platby svou činnost do konce roku 2008 nezačala. Ke konci roku 2008 tvořilo tedy bankovní sektor 36 bank. Jednotlivé počty bank a poboček zahraničních bank, které zahájily svou činnost pro klientelu v období 2004 – 2008 jsou znázorněny v Tab. 4.8.

Tab. 4.8 Počet bank a jejich rozdělení do skupin v letech 2004 – 2008

Rok	Celkem	Velké banky	Střední banky	Malé banky	Pobočky zahraničních bank	Stavební spořitelny
2004	35	4	10	6	9	6
2005	36	4	9	5	12	6
2006	37	4	9	5	13	6
2007	37	4	5	8	14	6
2008¹³⁴	36	4	4	7	16	5

Zdroj: Bankovní dohled 2004, 2005, Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006, 2007, Základní ukazatele bank, ČNB

4.3.6 Prognóza roku 2009

Činnost regulace a dohledu se tento rok, který je označován pro českou ekonomiku jako rokem „černým“, odvíjí stejně jako předešlá léta podle střednědobé koncepce na období 2005 – 2010. V souvislosti se současnou světovou finanční krizí zavedla ČNB intenzivní monitoring – denní sběr informací, který umožňuje ČNB disponovat pohotovými

¹³³ Irská Citibank Europe předložila záměr o založení pobočky ČNB v roce 2007.

¹³⁴ V roce 2008 se změnila metodika pro rozdělení bank do skupin. Tato skutečnost je zobrazena na str. 32.

informacemi ze všech sfér finančního trhu. Což významně napomáhá k lepšímu zvládnutí krize. Nepředpokládá se, že by finanční krize měla výrazně negativní dopad na český bankovní sektor. Nejhorším scénářem je „pouhý“ pokles dynamiky zisků bank. Tato skutečnost je dána tím, že náš bankovní sektor má dostatek prostředků pro poskytování úvěrů z primárních vkladů – poměr primárních vkladů a klientských úvěrů je v ČR daleko příznivější než v ostatních zemích EU. Dalším pozitivem je, že se tuzemský bankovní sektor téměř nulově zaměřuje na poskytování úvěrů v cizích měnách, podíl tzv. toxických aktiv¹³⁵ na aktivech bank je menší než 1%. Existuje zde přebytek likvidity, nízký podíl nesplacených úvěrů a nedošlo téměř k žádným ztrátám na zisku českých dcer oproti zahraničním matkám. Banky mají i nadále vysoký podíl rychle likvidních aktiv, čemuž významně přispívá poměrně vysoké tempo růstu vkladů obyvatel. České bankovníctví má tedy i nadále důvěru veřejnosti. Na konci roku 2008 došlo k mírnému poklesu kapitálové přiměřenosti, ale i přesto je nad úrovní 11%, což je dalším znakem stability českého bankovního sektoru. Ani zahraniční vlastníci českých bank, kteří jsou uvedeni v Tab. 4.9 nemají zjevné problémy s kapitálem a nevlastní toxická aktiva ve velkých objemech.

Tab. 4.9 Vlastníci 4 největších českých bank v ČR

Finanční skupina	Země původu	Česká dcera
Erste Bank	Rakousko	Česká spořitelna
KBC Group	Belgie	ČSOB
Société Générale	Francie	Komerční banka
UniCredit Group	Itálie	UniCredit Bank ČR

Zdroj: <http://hn.ihned.cz/c1-28444780-cnb-ceske-banky-krize-nezasahuje>

Pro případný budoucí vývoj byly provedeny zátěžové testy bank, v kterých byly stanoveny 3 scénáře vývoje. Scénář A – ekonomický propad, scénář B – dramatický vývoj a scénář C – ekonomická deprese. Ve všech alternativních scénářích by český bankovní sektor jako celek byl schopen odolat šokům, ale některé banky by nedosáhly regulatorního minima a musely by navýšit svůj kapitál. Možná by právě zde mohl nastat problém, protože není jisté, zda by banky měly dostatek zdrojů pro navýšení svého kapitálu, ale určitě nelze předpokládat, že by mohlo dojít k podobné situaci jako v 90. letech 20. století.

¹³⁵ Toxická aktiva jsou taková, která jsou odvozena od amerických nemovitostí.

5 Závěr

V dnešní době jsou banky a jimi poskytované služby nedílnou součástí našeho každodenního života ať už jsme jejich aktivními nebo pasivními uživateli. Zejména v posledních letech se bankovníctví začalo velmi dynamicky rozvíjet. Což je dáno nejen zvyšujícím se počtem nových bank a počtem poboček zahraničních bank, ale i rozsahem služeb, které banky nabízejí. Ke zvýšení úlohy bank významně přispěl i fakt, že objem bezhotovostních peněz v ekonomice je mnohem vyšší než objem hotovostních peněz, kdy bezhotovostní platby v podstatě již vytlačili hotovostní platby v oblasti státního rozpočtu, zahraničních vztazích apod. Je tedy nesmírně důležité, aby bankovní sektor byl stabilní, transparentní, kvalitní a lidé v něj měli důvěru, protože jakékoliv jeho narušení může přinést nejen destabilizaci bankovního sektoru, ale i celé ekonomiky. Bankovníctví je proto nejvíce regulovaným odvětvím dnešní doby a regulace bankovního sektoru patří po výkonu měnové politiky k druhé nejdůležitější činnosti centrální banky i proto, že nelze provádět regulaci peněz v ekonomice bez dostatečné regulace bank. Je však nutno říci, že regulace a dohled nemá žádným způsobem utvářet finanční trh, bránit konkurenci a ani nemá brzdit inovačnímu procesu v bankovníctví.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda současný bankovní sektor České republiky je stabilní. Využila jsem k tomuto zhodnocení vývoje regulace a dohledu za posledních 19 let existence centrálního bankovníctví na našem území. Při čemž jsem se zaměřila zejména na změny v pravidlech regulace, legislativní změny, na vývoj regulace a dohledu ve vztahu k Evropské unii a na změny ve struktuře bankovního sektoru, které jsou významným aspektem při určení stability či nestability českého bankovního sektoru.

V první kapitole práce jsme se věnovala důvodům vzniku centrálních bank a obecnému popisu jejich jednotlivých funkcí. Druhou kapitolu jsem zaměřila na Českou národní banku. Popisovala jsem zde historický vývoj centrálního bankovníctví na našem území, vybrané skutečnosti z historie funkcí ČNB, nezávislost a budoucí význam ČNB po vstupu do eurozóny s přihlédnutím k regulaci a dohledu. V třetí kapitole jsem zaměřila na popis vývoje regulace a dohledu od roku 1990 do současnosti a došla jsem zde ke svému cíli.

Roky 1990 – 1992 bylo zde nutno zařadit, protože právě z těchto let vzešla většina problémů v 90. letech a činnost regulace a dohledu se teprve vyvíjela. Období jsem nazvala obdobím bankovního boomu zejména proto, že v něm narostl největší počet vydaných licencí.

Hlavním důvodem proč byly licence doslova rozdávány je nedokonalost zákona č. 131/1989 Sb., o bankách a spořitelnách a druhým velkým problémem bylo, že bankovní dohled jako samostatné oddělení SBČS vzniklo, až v době kdy již bylo vydáno 25 licencí. Kdyby se prvně zapracovalo na instituci regulace a dohledu nemusely by v takovém množství vznikat problémy v budoucnu. Jakými si argumenty proč se začal bankovní sektor takto „nekontrolovatelně“ rozvíjet je, že s poměrně rychlou a rozsáhlou privatizací začaly vznikat tisíce nových podnikatelských subjektů, které začaly poptávat bankovní služby a bankovní úvěry, které nebyly dostatečně kryté zárukami a staly se jedinou možností jak privatizaci a transformaci ekonomiky financovat. Tlak na licence byl také odůvodněn potřebou zajistit konkurenci velkým bankám, ve kterých převažoval podíl vlastnictví státu, a v neposlední řadě se také poukazovalo na odpor k jakýmkoliv regulujícím pravidlům po přechodu od centrálně plánované ekonomiky. Jsou to, však pádné argumenty k tomu proč v tak krátkém období bylo vydáno 43 bankovních licencí?

V období let 1993 – 2003 docházelo k častým krachům bank. Celkově během tohoto období bylo odebráno 26 licencí. Nejvíce zkrachovalých bank vzešlo z roku 1991 a poté z roku 1990 a 1993. Většinou se jednalo o malé banky, které nebyly schopny plnit požadavky obezřetného podnikání, které se s postupným vývojem regulace a dohledu zpříšňovaly. Problémem krachujících bank bylo také poskytování úvěrů, protože velké části úvěrového portfolia tvořily tzv. špatné úvěry. Ale přesto lze do konce roku 1994 sledovat nárůst počtu bank. Od roku 1995 byla naopak zahájena jejich redukce. Nekrachovaly však jen malé banky, ale i velké. Nejvýznamnější událostí tohoto období byl krach IPB banky, která byla třetí největší bankou v zemi. Po odebrání licence IPB bance v roce 2002 ještě můžeme několik let poté sledovat soudní kauzy, které se týkají nalezení viníků za tento obrovský krach. V souvislosti s tak častým bankrotem bank bankovní dohled od konce 90. let začal také řešit problematiku právního rámce a hledal námět jak zlepšit celkový rámec výstupu bank ze sektoru v návaznosti na problémy, které jsou spojeny s uzavíráním jednotlivých bank. Během tohoto období byl několikrát novelizován zákon o bankách a zákon o ČNB. Tyto novely zejména přispěly k posílení pravomocí regulace a dohledu a odstranění nedostatků v zákonech. Od roku 1996 se bankovní dohled začíná vyvíjet po vzoru Evropské unie a mezinárodních standardů. Cílem bylo dosáhnout plné harmonizace s direktivami Evropské unie. Od roku 2003 můžeme bankovní sektor začít označovat za stabilní, čemuž významně napomohlo také to, že všechny banky splňují minimální požadavek kapitálové přiměřenosti, který je ve výši 8%.

Vstup do Evropské unie neměl na bankovní sektor žádný negativní dopad. Významně tomuto napomohla postupná integrace do evropského systému v minulých letech a spolupráce s mezinárodními institucemi. Podstatné změny to však přineslo bankovnímu dohledu, protože se omezily jeho pravomoci ve výkonu dohledu nad pobočkami zahraničních bank, který převzaly domovské země. Tato skutečnost je spojena s existencí jednotné bankovní licence, která vstoupila v platnost v den přistoupení ČR k EU. Činnost bankovního dohledu od roku 2005 až po rok 2010 se odvíjí podle střednědobé koncepce na základě, které došlo k integraci dohledu nad finančním trhem ČR do ČNB, čímž se významně zvýšily pravomoci ČNB. V roce 2007 byl uveden v praxi Basel II, který přinesl další významné změny jak pro banky tak celý finanční sektor. Jeho cílem je posílit současnou stabilitu a transparentnost, která je v dnešním trendu globalizace stále důležitější.

Současný bankovní systém můžeme označit za stabilní. Počet bank a poboček zahraničních bank se od roku 2003 nijak významně neměnil. Žádná licence nebyla odebrána z důvodů nedodržení pravidel obezřetnosti nebo podobného. Všechny banky dosahují minimálního požadavku kapitálové přiměřenosti, při čemž průměr za roky 2005 – 2008 je nad úrovní 11%. K tomuto pozitivnímu vývoji významně napomáhá zvyšující se náročnost podmínek pro udělení bankovní licence - v ČR je poměrně vysoký požadavek na základní kapitál – 500 mil. Kč, což umožňuje založit banku jen opravdu velkým skupinám.

Se současnou ekonomickou situací se objevuje otázka, zda tento stabilní vývoj bude pokračovat i nadále. Myslím si, že bankovnímu sektoru ČR nehrozí nijak významné potíže. Tuzemské banky jsou dostatečně silné jednak z důvodů, že se zaměřují zejména na poskytování úvěrů na domácím trhu, ale mají také vysoký podíl rychle likvidních aktiv, dostatek primárních vkladů na poskytování úvěrů a podíl toxických aktiv je téměř nulový. Ani zahraniční vlastníci českých bankovních domů nevykazují významné problémy, a tudíž se není třeba obávat, že by mohlo dojít ke krachu některé z velkých bank v našem bankovním sektoru. Může však dojít k poklesu jejich zisků. Je otázkou zda takovýto pozitivní vývoj by tuzemské bankovníctví provázal i kdybychom nevstoupili do Evropské unie a nemuseli tak zapracovat do právního řádu směrnice EU. Těžko říci zda by byl spíše vývoj oproti dnešní situaci pozitivní či negativní. Osobně si myslím, že přistoupení k EU významně napomohlo k rozvoji regulace a dohledu a staví ČR i do lepšího světla vůči zahraničním finančním skupinám i investorům a současnou finanční krizi překoná bez výrazných negativních dopadů.

Seznam literatury

1. KLIKOVÁ, Christiana; KOTLÁN, Igor. *Hospodářská politika: teorie a praxe*. 2. vyd. Ostrava: Institut vzdělání SOKRATES, s.r.o., 2006. 339 s. ISBN 80-86572-37-4.
2. LANDOROVÁ, Anděla, aj. *Centrální bankovníctví*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 171 s. ISBN 80-7372-190-9.
3. PAVLÁT, Vladislav. *Centrální bankovníctví*. 1.vyd. Praha: Eupress, 2004. 138 s. ISBN 80-86754-29-4.
4. POLOUČEK, Stanislav. *České bankovníctví na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Ostrava: Ethics, 1999. 208 s. ISBN 80-238-3982-9.
5. REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 1.vyd. Praha: Management Press, 1999. 741 s. ISBN 80-85943-89-1.
6. REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 2.vyd. Praha: Management Press, 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.
7. REVENDA, Zbyněk, aj. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2000. 634 s. ISBN 80-7261-031-7.
8. ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava, aj. *Bankovníctví I*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 263 s. ISBN 80-7169-859-8.
9. VENCOVSKÝ, František, aj. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, a.s., 1999. 594 s. ISBN 80-7265-030-0.
10. Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje:

12. Bankovní dohled 1996 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_1996_c.pdf>.
13. Bankovní dohled 1997 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_1997_c.pdf>.

14. Bankovní dohled 1998 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_1998_c.pdf>.
15. Bankovní dohled 1999 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_1999_c.pdf>.
16. Bankovní dohled 2000 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_2000_c.pdf>.
17. Bankovní dohled 2001 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_2001_c.pdf>.
18. Bankovní dohled 2002 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_2002_c.pdf>.
19. Bankovní dohled 2003 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_2003_c.pdf>.
20. Bankovní dohled 2004 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_2004_c.pdf>.
21. Bankovní dohled 2005 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/download/bd_2005_c.pdf>.

22. ČNB – České banky krize nezasahuje [online]. Praha: Economia a.s., 2008 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-28444780-cnb-ceske-banky-krize-nezasahuje>>.
23. Česká národní banka 1993 – 2003 [online]. Praha: ČNB, 2005 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/publikace/download/cnb_1993-2003_cz.pdf>.
24. Nezávislost ČNB [online]. Praha: ČNB, 2009 [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/faq/nezavislost_cnb.html>.
25. Odpověď bankovních institucí na ekonomickou stagnaci [online]. Praha: ČNB, 2009 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Singer_20090428_IIR.pdf>.
26. Organizační struktura ústředí [online]. Praha: ČNB, 2009 [cit. 16. února 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/organizacni_struktura/org_struktura.html>.
27. Pobočky [online]. Praha: ČNB, 2009 [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/organizacni_struktura/pobocky/index.html>.
28. Rok 1990 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_op_prehled/publikace_op_prehled_1990.html>.
29. Rok 1991 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_op_prehled/publikace_op_prehled_1991.html>.
30. Rok 1992 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_op_prehled/publikace_op_prehled_1992.html>.
31. Rok 1993 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_op_prehled/publikace_op_prehled_1993.html>.
32. Rok 1994 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_op_prehled/publikace_op_prehled_1994.html>.

33. Rok 1995 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:<http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_op_prehled/publikace_op_prehled_1995.html>.
34. Základní ukazatele bankovního sektoru [online]. Praha: ČNB, 2008 [cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW:<http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_metodika.html>.
35. Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006 [online]. Praha: ČNB, 2006 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:<http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2006_cz.pdf>.
36. Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2007 [online]. Praha: ČNB, 2008 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW:<http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/dnft_zpravy/download/dnft_2007_cz.pdf>.

Seznam zkratek

Aj. -	A jiné
Apod. -	A podobně
Atd. -	A tak dále
CB -	Centrální banka
CP -	Cenné papíry
Č. -	Číslo
ČNB -	Česká národní banka
ČR -	Česká republika
ČSFR -	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSOB -	Československá obchodní banka
ECB -	Evropská centrální banka
ES -	Evropská společenství
EU -	Evropská unie
FATF -	Financial Action Task Force
FO -	Fyzická osoba
FSAP -	Financial Sector Assessment Program
IPB -	Investiční a Poštovní Banka
KB -	Komerční banka
KČS -	Československá koruna
KOB -	Konsolidovaná banka
KPB -	Kreditní a průmyslová banka Praha
Max. -	Maximálně
MF -	Ministerstvo financí
Mil. -	Milion
Mld. -	Miliarda
Např. -	Například

OB -	Obchodní banky
Odst. -	Odstavec
PO -	Právnícká osoba
Q -	Čtvrtletí
Resp. -	Respektive
Sb. -	Sbírka
SBČS -	Státní banka československá
Str. -	Strana
Tj. -	To je
TM -	Transmisní mechanismus
Tzn. -	To znamená
Tzv. -	Takzvaně
Viz -	Videre licet

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. 5. 2009

.....

Bianka Maléřová

Adresa trvalého pobytu studenta:

Nábřeží Dukelských hrdinů 1498

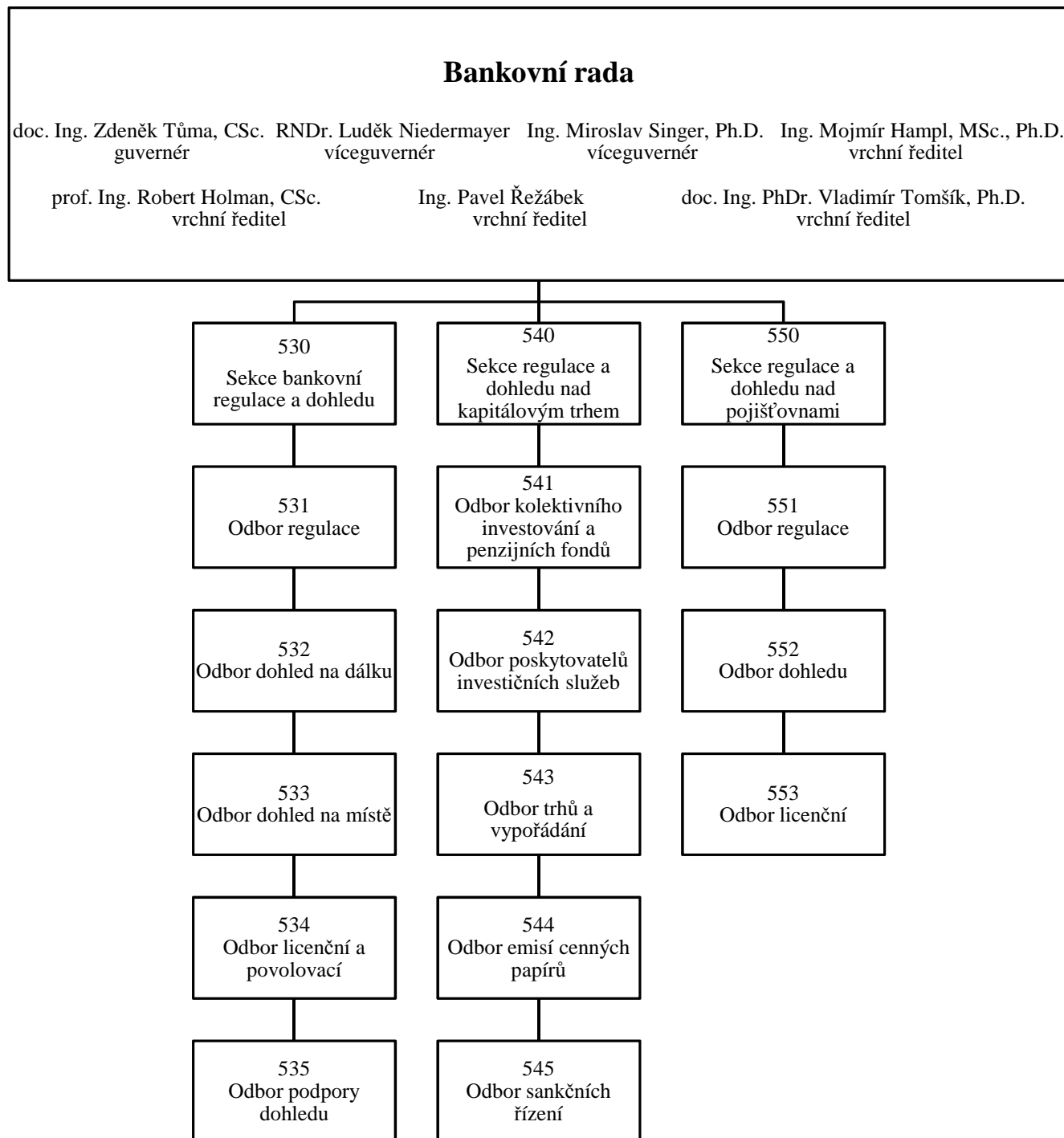
Rožnov pod Radhoštěm

756 61

Seznam příloh

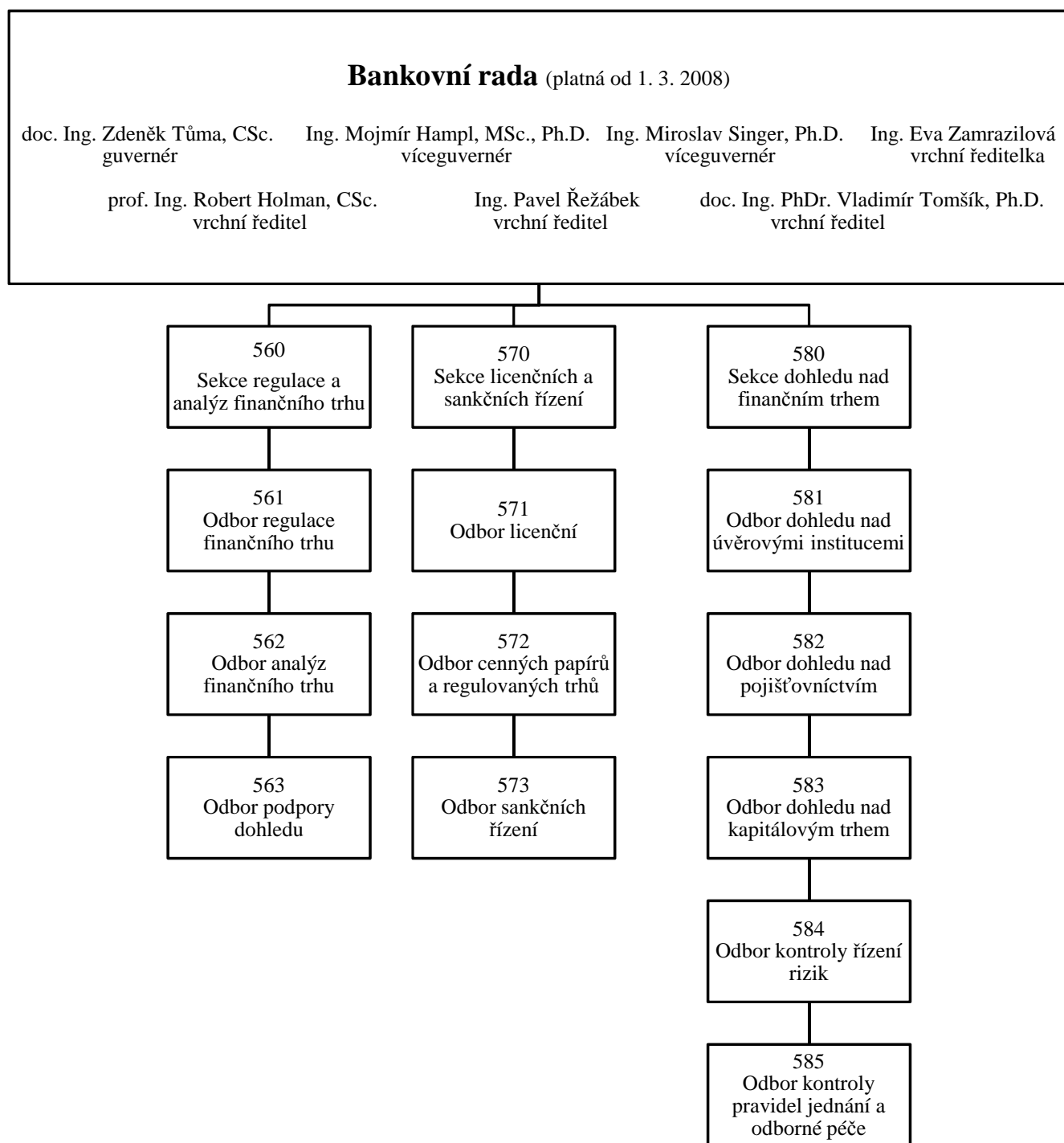
- 1a. Organizační schéma nad finančním trhem ČNB do 31. 12. 2007
- 1b. Organizační schéma nad finančním trhem ČNB od 1. 1. 2008
- 2. Přehled bank a poboček zahraničních bank k 31. 12. 2008

Organizační schéma dohledu nad finančním trhem ČNB k 31. 12. 2007

Příloha č. 1b

Organizační schéma dohledu nad finančním trhem ČNB od 1. 1. 2008

Příloha č. 2

Přehled bank a poboček zahraničních bank k 31. 12. 2008

Velké banky
1. Česká spořitelna
2. Československá obchodní banka
3. Komerční banka
4. UniCredit Bank Czech Republic

Střední banky
1. Českomoravská záruční a rozvojová banka
2. GE Money Bank
3. Hypotéční banka
4. Raiffeisenbank

Malé banky
1. Banco Popolare
2. Česká exportní banka
3. J&T banka
4. LBBW Bank CZ
5. PPF banka
6. Volksbank
7. Wüstenrot hypotéční banka

Stavební spořitelny
1. Českomoravská stavební spořitelna,
2. Modrá pyramida stavební spořitelna
3. Raiffeisen stavební spořitelna
4. Stavební spořitelna České spořitelny
5. Wüstenrot - stavební spořitelna

Pobočky zahraničních bank
1. ABN AMRO Bank
2. Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ,
3. BRE Bank S.A.
4. CALYON S.A.
5. Citibank Europe
6. Commerzbank
7. Deutsche Bank
8. Fortis Bank
9. ING Bank
10. HSBC Bank
11. , Oberbank
12. Privat Bank
13. Raiffeisenbank im Stiftland
14. Straumur-Burdaras Investment Bank
15. Všeobecná úvěrová banka
16. Waldviertel Sparkasse